

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΕ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1996

ΑΡΙΘ. 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀρέθα, τοῦ μεγαλομάρτυρος. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Μεγάλης Ἐβδομάδος. — Μητροπολ. Σισανίου καὶ Σιατιστῆς Ἀντωνίου, «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». — Ἀλ. Μ. Σταυρόπουλου, Προετοιμασία ἀγάπης. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Μ. Φ., Ἐπισημάνσεις... — Ἀνδρέα Ν. Παπαβασιλείου, Ἐπιμύρφωση τοῦ θεολόγου. — Πρεσβ. Κων. Ν. Καλλιανού, Σχέσεις Σκοπέλου καὶ Ἁγίου Ὁρους (17ος-19ος αἰ.). — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

Λόγω πληθώρας ὕλης ἀναβάλλεται ἡ συνέχεια δημοσιεύσεως ὀρισμένων ἄρθρων καὶ μελετῶν.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡπειροῦ 132 — Πέραμα.

Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀρέθα, τοῦ μεγαλομάρτυρος

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Στις τάξεις τῶν κοινῶν ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει καὶ ὁ ἅγιος μεγαλομάρτυς Ἀρέθας (ἀραβ. al-Hārīt ibn Ka'b), τοῦ ὁποίου τῆ μνήμη ἀμφότερες οἱ Ἐκκλησίαι εορτάζουν τὴν 24ῃ Ὀκτωβρίου. Μαζὶ μὲ τὸν ἅγιο Ἀρέθα μνημονεύονται στὰ μαρτυρολόγια, ὅπως λ.χ. στὸ σχετικὸ «Μαρτύριο», πὺν παρατίθεται ἀπὸ τὸν Συμεὼν τὸν Μεταφράστη (Migne Ἐ.Π. 115,1249-1290), τὰ πλήθη τῶν «σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων ἁγίων μαρτύρων».

Ὁ ἅγιος Ἀρέθας, πὺν μαρτύρησε στὴν ἐποχὴ τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου (518-527), ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς καὶ πλουσίους προκοίτους Χριστιανοὺς τῆς «πολυανθρώπου» (ἔ.ἄ. 1252) πόλεως Nadschrān, ἡ ὁποία βρισκόταν στὴ χώρα τῶν «Ὀμηριτῶν» (κατὰ τοὺς Ἕλληνας) ἢ ὀρθότερον Χιμαριτῶν ἢ Ἰμαριτῶν (ἐκ τοῦ ὀνόματος Χίμαρ, υἱοῦ Σαβά), στὴν ὁποία ἦταν ἐκδηλὸς ἢ ἐπίδρασις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Πρόκειται γιὰ τὴν περιοχὴ τῆς Ὑμενῆς, τοῦ παλαιοῦ βασιλείου Σαβὰ (τῶν Σαβαίων), πὺν οἱ Ἕλληνες ὀνόμαζαν Εὐδαίμονα Ἀραβία, διότι αὐτὴ ἦταν εὐφορος καὶ ἀποτελοῦσε σπουδαῖο σταθμὸ στὸ δια(μετα)κομιστικὸ ἐμπόριο ἀπὸ καὶ πρὸς τὶς Ἰνδίες καὶ τὴν Αἴθιοπία.

Τότε βασιλεὺς τῶν Χιμαριτῶν ἦταν ὁ τρέφων θανάσιμο μῖσος ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ἰουδαῖος βασιλεὺς Dū Nuwās (Ντοῦ Νουβάς), πὺν ἀφ' ἐνὸς ἐπέβαλλε τὴν περιτομὴ καὶ τὶς ἄλλες διατάξεις τοῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου ὄχι μόνον στοὺς Ἑβραῖους, ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς ὑπηκόους, καὶ ἀφ' ἐτέρου κατεδίωκεν ἀπηνῶς τοὺς Χριστιανοὺς, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν θυσίες «ἠλίψ καὶ σελήνη καὶ δαίμοσιν, οὗς ἄρα καὶ κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον ἀγάλμασι καὶ στήλαις ἐτίμων» (ἔ.ἄ., 1249). Ἡ κοινότης τῶν Χριστιανῶν ἦταν ἤδη στὴν περιοχὴ αὐτὴ πολὺ ἀνεπτυγμένη μὲ τὸ βυζαντινὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωνσταντίου, υἱοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. «Ἐξ ἐκείνων ἤδη τῶν χρόνων» ἡ πόλις Nadshrān εἶχεν ἐκχριστιανισθῆ «καθαρῶς λατρεύουσα τῷ Θεῷ καὶ

τοῖς θείοις τῶν θείων Πατέρων στοιχοῦσα δόγμασι» (αὐτ. 1252) καὶ ἀποκρούουσα τὶς αἰρέσεις.

Ὁ εὐσεβὴς Χριστιανὸς βασιλεὺς τῶν Αἰθιόπων Ἐλεσβαάν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου, ἐλευθέρωσε τὴν δεινοπαθοῦσα πόλι ἀπὸ τὸν Ντου Νουβάς, ἀλλ' αὐτὴ μετ' ὀλίγον κυριεύθηκε ἐκ νέου ἀπὸ τὸν ἑβραῖο διώκτη τῶν Χριστιανῶν. Αὐτὸς ἔβγαλε ἀπὸ τὸν τάφο τὸ λείψανο τοῦ πρὸ μηνῶν ἀποθανόντος ἐπισκόπου τῆς πόλεως Παύλου καὶ τὸ παρέδωσε στὸ πῦρ. Ἐπίσης ἐξεδήλωσε κατ' ἄγχιον τρόπο τὴ μανία του ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 523 (ἢ τὸν Νοέμβριο τοῦ 524) ἀναψε μεγάλη πυρὰ καὶ «παραχορήμα τούς τε τῆς πόλεως καὶ περιοικίδας ἱερεῖς καὶ μονάζοντας, τὰς τῷ Θεῷ ἱερωμένας παρθένους, πρὸς δὲ καὶ γυναῖκας, ὅσαι τὸν ἀσκητικὸν εἶλοντο βίον, ἀθρόους ὁμοῦ πάντας ἐν αὐτῇ ἐνέβαλεν» (αὐτ. 1256). Τότε προσέφεραν τὴν ζωή τους σπονδῆ στὸν Σωτῆρα Χριστὸν πολλὰς ἐπιφανεῖς μονάζουσες καὶ ἡγετικά στελέχη τῆς τάξεως τῶν παρθένων, ὅπως καὶ μητέρες μὲ τὰ παιδιὰ τους, τὰ ὅποια ἐνσυνειδήτως καὶ μὲ χαρὰ ἀκολούθησαν τοὺς γονεῖς τους στὸν δρόμο τοῦ μαρτυρίου.

Στὸ τέλος ἡ μανία τοῦ ἰουδαίου βασιλέως ἐστράφη ἐναντίον τοῦ ἁγίου Ἀρέθα καὶ 340 Χριστιανῶν, ποὺ βρισκόνταν τριγύρω του. Γιὰ τὸν ἐπιφανῆ αὐτὸν γέροντα Χριστιανόν, ποὺ ἦταν 95 ἐτῶν καὶ ὑποβασταζόταν, ἐπανελήφθη κάτι παρόμοιο μ' ἐκεῖνο ποὺ συνέβη στὸν γέροντα ἅγιο Πολύκαρπο. Ὁ Dū Nuwās μὲ ὑποσχέσεις γιὰ δῶρα καὶ τιμὲς προσπάθησε νὰ τὸν κάμη νὰ ἀρνηθῆ τὴν πίστι του. Ἀλλ' ἐκεῖνος, «ὁ καὶ πάντων πολιῶ καὶ συνέσει καὶ τῷ τῶν ἡθῶν εὐκόσμφ διαφορώτατος» (ἑ.ἀ., 1256), μένοντας ἀκλόνητος στὴν πίστι του, εἶπε στὸν διώκτη ἰουδαῖο βασιλέα: «Ἐγὼ δὲ μακάριός εἰμι, ἅτε μὴ μόνον ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εὐδοκμήσας, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν γῆρει πῖονι (πέμπτον γὰρ ἤδη καὶ ἐνενηκοστὸν χρόνον ἀνύων) ἰδὼν υἱοὺς υἱῶν τε καὶ υἰωνῶν, μαρτυρικὸν ὑπέρχομαι τέλος, καὶ πόλιν οὕτω μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον, καὶ ἔθνος ὀλόκληρον προσάγω Θεῷ, οἱ καὶ δι' αἰῶνος τὴν ἐμὴν μνήμην ἄληκτον ἔξουσι» (αὐτ. 1269).

Στὴ συνέχεια ὁ ἅγιος Ἀρέθας ἐνεψύχωσε τοὺς 340 συναθλητὲς του. «Στραφεῖς πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τοὺς συμμάχους (ἦν γὰρ οὐ μόνον ἰδεῖν ἡδιστος, ἀλλὰ καὶ πλήθεισιν ὁμιλῶν χαριέ-

στατος)», εἶπε: «Σπουδάσωμεν τὴν ἀθάνατον διὰ τοῦ μαρτυρίου κησασθαι εὐκλειαν... Τί δ' ἂν εἶποι τις ἕτερον τοῦ διὰ μαρτυρίου τέλους ἐνδοξότερον ἢ εὐσεβέσιν ἀνθρώποις μακαριώτερον;» (ἑ.ἀ. 1269-1272). Τότε ὅλοι «ἀλλήλους περιεπτύξαντο» καὶ ἀφόβως προχώρησαν πρὸς τὸν χεῖμαρρον Ὀδιάν, ὅπου ἀπεκεφαλίσθησαν. «Καὶ τὸν ἀνχένα πρῶτον ὁ θεῖος ὑποκλίνας Ἀρέθας, ὑφ' ἑτέρων δύο βαστάζεται, εἶτα καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται» (αὐτ. 1273). Οἱ ἄλλοι, χριόμενοι μὲ τὸ αἷμα του, ἔδειξαν παρόμοιον ἠρωϊσμό. «Καὶ ὁ λοιπὸς δὲ ἀκολούθως χορός, ἡ γλυκεῖα καὶ ἄλυτος ἑταιρεία, ὡς εἶχον τάχους τῷ τιμῷ ἐκείνου χρησάμενοι αἵματι, καθάπερ τινὶ μύρῳ πολυτελεῖ πρὸς τὴν σφαγὴν ἐχώρουν» (αὐτ.).

Ὅταν οἱ διωγμοὶ αὐτοὶ κορυφώθηκαν εἰς ὅλην τὴ χώρα μὲ τὸν ἑξανδραποδισμό πλῆθους νέων καὶ νεανίδων, τότε ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθιόπων Ἐλεσβαάν μὲ νέαν ἐκστρατεία του κατέλυσε τὸ κράτος τοῦ Dū Duwās καὶ τὴ δυναστεία τῶν Χιμαριτῶν καὶ βοήθησε, ὥστε τὸ αἷμα τοῦ ἁγίου Ἀρέθα καὶ τῶν συναθλητῶν του νὰ γίνῃ ὁ ζωτικὸς σπόρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὸ χριστιανικὸ δένδρον στὴν περιοχὴ τῆς ΝΔ Ἀραβίας ἀνεπτύχθη ἀπροσκόπτως ἕως τὰ χρόνια τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μουσουλμανισμοῦ.

Γιὰ τὰ ἱστορικὰ πλαίσια τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Ἀρέθα βλ. δειγματοληπτικῶς στὰ ἐξῆς: *Enzyklopädie des Islams*, Leipzig 1913-38, τόμ. III, σσ. 890 ἐξ. A. Moberg, *The Book of Himyarites*, Lund 1924. J. Ryckmans, *La persécution des chrétiens himyarites...*, Istanbul 1956, σσ. 186 ἐξ. Μητροπολίτου Ἀξώμης (μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ τῶρα Μητροπολίτου Πισιδίας) Μεθοδίου, Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἐν Αἰθιοπία, Νουβία καὶ Μερόη, Ἀθήναι 1979, σσ. 107-110.

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΟΡΤΩΝ, ΕΠΕΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΕΤΩΝ

Ἐνα ἰδιαίτερα εὐχρηστο βοήθημα γιὰ τοὺς κληρικούς καὶ ἱεροψάλτες μας. Στὴν προσεγμένη, δέχρωμη καὶ χρυσόδετη αὐτὴ ἐκδοσὴ μας, περιέχονται πλήρεις Δοξολογίαι γιὰ: Νέον Ἔτος, Κοπή Βασιλόπιττας, Λιτάνευση ἱερῶν Εἰκόνων, 25η Μαρτίου, Τελετὴ Σταυροπροσκυνήσεως, Ἡμέρα Ἐνόπλων Δυνάμεων (15 Αὐγούστου), Ὑψωση Τιμίου Σταυροῦ, Ἁγ. Ἀρτέμιο (προστάτη Ἑλλ. Ἀστυνομίας), Νικητήρια (28η Ὀκτωβρίου), Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, Σχῆμα 17X24, σ. 48.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

13. Ο Γ' ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΥ

«Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου». (Ἰω. ιθ' 26-27)

Οἱ τελευταῖοι λόγοι παντὸς ἀνθρώπου, πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἶναι πάντοτε περισπούδαστοι καὶ ἱεροὶ διὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ. Ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ διὰ πάντα θνητόν, πόσω μᾶλλον ἔχει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προκειμένου περὶ τῶν τελευταίων λόγων ὄχι ἀνθρώπου τινός, ἀλλὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Λόγοι ἀνεκτιμήτου σημασίας ἐξήλθον ἀπὸ τὰ χεῖλη Του καθ' ὃν χρόνον ἐκρέματο αἰμόφυρτος ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ. Πρώτην φορὰν ἐκίνησε τὰ χεῖλη Του, ἀτενίζων πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς φονεῖς καὶ σταυρωτάς Του· «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, σὺ γὰρ οἶδας τί ποιοῦσιν». Στρέφεται κατόπιν πρὸς τὸν ἐκ δεξιῶν Του κρεμασμένον ληστήν, διὰ νὰ τοῦ μεταδώσῃ εὐλογίαν καὶ χάριν ὑψίστην, ἀποδεχόμενος τὴν παράκλησίν του «*μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου*», καὶ διαβεβαιῶν αὐτόν· «*Ἀμὴν λέγω σοί, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ*». Ἐπειτα τὸ ὄμμα Του προσπίπτει ἐπὶ τοῦ πληθους τὸ ὁποῖον συνωστιζέται πλησίον τοῦ Σταυροῦ. Ἐν μέσῳ πλήθους διακρίνει πρόσωπα ἀγαπητά· τὴν μητέρα Του καὶ τὸν ἐπιστήθιον μαθητὴν. Καὶ ἔχει ἤδη νὰ ἀπευθύνῃ λόγους πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν Του: «*Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου*» λέγει πρὸς τὴν μητέρα Του. Καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν· «*ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου*». Ἄς ἐπιστήσωμεν, ἀγαπητοί, τὴν προσοχήν μας, κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν καὶ τὴν ἡμέραν τὴν ἀγίαν, εἰς τὸ νόημα τὸ βαθὺ καὶ εἰς τὸ δίδαγμα τὸ σπουδαῖον, τὸ ὁποῖον προκύπτει ἀπὸ τὰς βαρυσημάτων καὶ ἐπιθανατίους αὐτὰς λέξεις τοῦ Κυρίου.

1. «*Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου*». Προκαλεῖ, ὁμολογουμένως, ἐντύπωσιν τὸ ὅτι, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν μητέρα Του, δὲν Τὴν ὀνομάζει μητέρα, ἀλλὰ Τὴν προσφωνεῖ «*γύναι*», γυναῖκα. Διατί ἄραγε;

᾽Ω! ἡ συγκίνησις τῆς μητρὸς Του ἦτο τόση, ὅταν ἔβλεπεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ αἰμάσσοντα τὸν Υἱόν Της, ὥστε δὲν θὰ ἤθελε νὰ Της προσθέσῃ καὶ ἄλλον πόνον μὲ τὸ νὰ φωνάξῃ «*μητέρα μου*». Ἐνα στοργικὸ «*μανούλα μου*», τὸ ὁποῖον θὰ ἠκούετο ἀπὸ τὰ χεῖλη Του, θὰ ἦτο σπαραξικάρδιον διὰ τὴν μητέρα. Ἄλλ' ἀκόμη ἦτο ἐπόμενον νὰ Τὴν ἐκθέσῃ ἐνώπιον τῆς μανίας τοῦ πλήθους καὶ νὰ ἐκσπάσῃ ἡ κακία τῶν ἐχθρῶν Του κατὰ τῆς μητρὸς ἢ Ὅποια Τὸν ἐγέννησε. Διὰ τοῦτο ἀποφεύγει τὴν λέξιν «*μητέρα*».

Ἐπὶ ὅμως καὶ ἄλλος λόγος βαθύς, βαθύτατος, διὰ τὸν ὁποῖον Τὴν ἀποκαλεῖ γυναῖκα· «*Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου*». Ὅταν μέσα εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Παραδείσου εἶχε συμβῆ ἡ πρώτη πτώσις, τὸ πρῶτον παράπτωμα τῶν πρωτοπλάστων· ὅταν ὁ ὄφις ὁ ἀρχέκακος, ὁ πονηρὸς διάβολος, παρέσυρε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἢ τιμωρὸς φωνὴ τοῦ Θεοῦ ἐξήγγειλε κατ' αὐτοῦ μίαν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Ἄλλὰ τὴν ἐξαγγελίαν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς τὴν συνέδεσεν ὁ Θεὸς καὶ πρὸς ἕνα μῆνυμα ἐλπιδοφόρον· ὅτι θὰ ἔλθῃ κάποτε ἡ χαραυγὴ τῆς σωτηρίας. Καί, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ὄφιν καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κρυπτόμενον διάβολον, εἶπεν ὁ Θεός· «*ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν*». Θὰ δημιουργήσω, λέγει, μίαν ἐχθραν μεταξὺ σοῦ, τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς γυναικός· καὶ ἰδιαίτερος μεταξὺ τοῦ σπέρματος τοῦ ἰδικοῦ σου, τοῦ σατανικοῦ, καὶ Κάποιου ἀπογόνου τῆς γυναικός. Καὶ σὺ μὲν θὰ κατορθώσῃς ἀπλῶς νὰ θίξῃς τὴν πτέρναν τοῦ ἀπογόνου τῆς γυναικός, ἐνῶ ἐκεῖνος θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν.

Ἦχησεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν πρωτοπλάστων ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἤδη ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐγνώρισε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι μελλοντικῶς κάποιος ἀπόγονος τῆς γυναικός θὰ συντρίψῃ τὸν διάβολον· καὶ εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐναντίον τοῦ διαβόλου θὰ δεχθῇ ἕνα πλήγμα, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ὡς νὰ ἐτρώθη ἀπλῶς εἰς τὴν πτέρναν ὁ ἀπόγονος τῆς γυναικός.

Καὶ ἰδοὺ τώρα ὁ Κύριος, ὁ ἀπόγονος Αὐτὸς τῆς γυναικός, τῆς Παρθένου Μαρίας τὸ τέκνον, ἰδοὺ ἀνυψώθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἔλαβε τὸ τραῦμα, τὸ ὁποῖον ἢ κακία τοῦ διαβόλου, μὲ ὄργανα δυστυχῶς ἀνθρώπους, Τοῦ κατέφευρεν. Τραῦμα, τὸ ὁποῖον ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἀφαντάστως ὀδυνηρὸν διὰ τὸν Σταυρωθέντα Κύριον, ἐξ ἄλλης ἀπόψεως ἦτο ἀπλοῦν πλήγμα εἰς τὴν πτέρναν τοῦ Χριστοῦ. Διότι τίποτε δὲν κατάρθωσεν ἢ λύσσα τοῦ διαβόλου κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ Ὅποῖος ἀνέστη τριήμερος ὡς Θεός. Διὰ τῆς σταυρικῆς Του ὁμῶς θυσίας ὁ Κύριος συνέτριψε τὸ κράτος τοῦ διαβόλου καὶ ἐλύτρωσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ.

Εἶναι λοιπὸν βαθυστόχαστον ἐκεῖνο τὸ «γύναι», τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνεν ὁ Ἐσταυρωμένος Κύριος εἰς τὴν μητέρα Του. Εἶναι τόσον τιμητικόν, διότι τὴν προσεφώνησε μὲ τὴν λέξιν ἐκείνην ἢ ὁποῖα ἀποκαλύπτει ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ Τῆς ἔχομεν τὴν γυναικίαν ὑπαρξίν, διὰ τοῦ τέκνου τῆς ὁποίας θὰ συνετριβετο ὁ Σατανᾶς. Τὴν τιμᾶ λοιπὸν μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν καὶ συγχρόνως δίδει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ Σταυρός Του εἶναι τὸ ἔλεος τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

2. «*Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου*». Ἐὰν διὰ τῆς λέξεως «*γύναι*» τόσον τιμητικὴν προσφώνησιν ἀκούῃ ἢ Παναγία Θεοτόκος ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Υἱοῦ Τῆς, αἱ λέξεις ὁμῶς «*ἴδε ὁ υἱός σου*» πάντως εἶναι δι' Αὐτὴν ἰδιαιτέρας συναισθηματικῆς σημασίας. Ποῖον υἱὸν εἶχε γεννήσει; Καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας θαυμαστάς; Μὲ μήνυμα ἀρχαγγέλου ἐδέχθη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν Εὐαγγελισμόν. Ἐπηρεολούθησεν ἡ ἐπέλευσις τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἐγέννησε τὸν υἱὸν Τῆς ἐν μέσῳ θαυμασῶν γεγονότων. Ἄγγελοι ἔψαλλον, ποιμένες ἐδόξαζον, μάγοι προσεκύκνουν, προφητεῖαι ἐξεπληρώνοντο. Καὶ ἓνας προφητικὸς πρεσβύτερος Τῆς ἀπηύθυνε λέξεις βαρυσήμαντους: «*καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία*». Ὁ δίκαιος Συμεὼν, κατὰ τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου, μετὰ τῶν ἄλλων θαυμασῶν λόγων του προσέθεσε καὶ τούτους, ἀτενίζων πρὸς τὴν Παναγίαν Μητέρα: ὅτι: κάποτε τὴν καρδιά σου θὰ τὴν διαπεράσῃ δίστομος μάχαιρα. Ἐμεσολάβησαν τὰ ἔτη τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας τοῦ Κυρίου. Ἐπηρεολούθησαν ἐν συνεχείᾳ τὰ ἔτη τῆς θαυμαστῆς δράσεώς Του. Καὶ ἡ Παναγία Παρθένος εὗρισκετο κοντὰ εἰς τὸν Υἱὸν Τῆς. Παρηκολούθει τὰ θαυμάτά Του τὰ ἐκπληκτικά, τὴν διδασκαλίαν Του τὴν οὐράνιον. Τὸν ἐβλεπεν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους νὰ

ἐπευφημῆται καὶ νὰ γίνεται εὐεργετικὸς εἰς ὄλους. Καὶ ἰδοὺ τώρα, Αὐτὸς ὁ Υἱός, τὸν Ὅποῖον ἐγέννησε μὲ τόσον ἐξαιρετοῦς συνθήκας: Αὐτὸς ὁ Υἱός, τὸν Ὅποῖον ἀντίκρουζεν ἀκτινοβολοῦντα θείαν δόξαν: Αὐτὸς ὁ Υἱός εὗρισκεται τώρα εἰς κατάστασιν φοβεροῦ πόνου, ἐπὶ τοῦ ἀτιμωτικοῦ ἰκριώματος, ἐν μέσῳ ἐσχάτης ἐξουθενώσεως. Καὶ Ἐκείνη Τὸν παρακολουθεῖ ἀναβαίνοντα τὸν Γολγοθᾶν μὲ τὸ βαρὺ φορτίον τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τῶν ὤμων. Βλέπει νὰ Τὸν καρφώνουν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, νὰ Τοῦ διαπερνοῦν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας μὲ καρφιά. Τὸν βλέπει νὰ σπαράσῃ ἀπὸ τὸν πόνον. Καὶ ἡ μητρικὴ Τῆς καρδιά συμμετέχει εἰς τὸ ἄλγος Του. Πῶς νὰ μὴ αισθάνεται ἀφόρητον ὀδύνην ἢ μητρικὴ καρδιά; «*Φεῦ! τοῦ Συμεὼν ἐκτετέλεσται ἡ προφητεία*». Δεινὴ ῥομφαία διασχίζει τὴν καρδίαν Τῆς. Διότι βλέπει τὸν Υἱὸν Τῆς, περὶ τοῦ Ὅποῖου ὁ Ἀρχάγγελος τῆς εἶχεν εἶπει, ὅτι θὰ «*βασιλεύσῃ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος*», νὰ ἀποθνήσκῃ ὡς κακοῦργος ἐν μέσῳ δύο ληστών. Βλέπει τὴν ἁγίαν Του Κεφαλὴν, ἢ ὁποῖα ἦτο ἀξία νὰ φέρῃ τὸ στέμμα ὄλου τοῦ κόσμου, νὰ πλαισιώνεται ὑπὸ ἀκανθῶν καὶ αἱμάτων. Βλέπει τὸ θεῖόν Του πρόσωπον ταλαιπωρημένον ἀπὸ τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ τὰ ῥαπίσματα. Τὰ χεῖλη Του ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκρέματο ἄλλοτε ὁ λαός, ὅταν Τὸν ἤκουε διδάσκοντα, τὰ βλέπει τρέμοντα ἀπὸ τὰς ὠδύνας τοῦ Σταυροῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ Του, οἱ προσβλέποντες μὲ τόσην καλωσύνην τοὺς πάντας, σβύνουν. Αἱ χεῖρές Του αἱ εὐεργετικαὶ καὶ θαυματουργοὶ προσηλώνονται ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ...

«*Ἴδε ὁ υἱός σου*». ὦ! δὲν εἶναι ξένη Ἐκείνη πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ κρεμᾶμενον. Ἀνθρωπίνως θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρῇ Αὐτὸν ὡς προστάτην καὶ ἀνθρωπίνως πάλιν θὰ ἠδύνατο νὰ σκέπτεται ὅτι θὰ ἔμενε πλέον ἄνευ τῆς προστασίας τοῦ Υἱοῦ Τῆς. Καὶ τί εἶχεν, ἀπὸ ὑλικῆς ἀπόψεως, νὰ ἀφήσῃ εἰς Αὐτήν; Τὰ ἰμάτιά Του; Ἀλλὰ μόλις πρὸ ὀλίγου ἐνώπιόν Τῆς τὰ διεμερίσθησαν οἱ στρατιῶται καὶ ἔβαλον κληρὸν ποῖος θὰ πάρῃ τὸν χιτῶνα, τὸν ὁποῖον ἴσως μόνη Τῆς εἶχε ὑφάνει. Τὸ «*γλωσσόκομον*»; Ἐξηφανίσθη μετὰ τοῦ Ἰουδα. Καμμία ἄλλη ὑλικὴ κληρονομία δὲν ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ εἰς Αὐτήν. Ἀλλ' Ἐκείνη ὑπερνικᾶ τὰς τοιαύτας ἀνθρωπίνως σκέψεις: συγκρατεῖ καὶ αὐτὴν τὴν λύπην Τῆς καὶ μένει παράδειγμα αἰώνιον αὐτοκυριαρχίας εἰς κάθε πονεμένην ὑπαρξίν. Διὰ τί; Διότι γνωρίζει ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ κρεμᾶμενος εἶναι μὲν ὁ Υἱός Τῆς, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ Υἱός

τοῦ Θεοῦ. Ξέρει πῶς Τόν ἐγέννησε. Γνωρίζει τὰς θείας ἐνεργείας αἱ ὁποῖαι συνώδευσαν τὴν γέννησίν Του καὶ τὴν ὅλην ἔπειτα δρᾶσιν τοῦ Υἱοῦ τῆς. Ἡ πίστις ὅτι ὁ Υἱὸς Τῆς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου Τὴν παρηγορεῖ.

3. Τὴν παρηγορεῖ ὁμοῦ καὶ ἡ συμπαράστασις προσώπων ἀγαπητῶν. Ἰδοὺ δὲν εἶναι μόνη παρὰ τὸν Σταυρόν. Δὲν εἶναι τὸ μόνον φίλον πρόσωπον ἐν μέσῳ τόσων ἄλλων ἐχθρῶν καὶ πολεμίων τοῦ Υἱοῦ Τῆς. Εἶναι ἐκεῖ καὶ ἡ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ ὁ μαθητὴς ὁ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Υἱόν Τῆς, ὁ Ἰωάννης. Πρὸς αὐτὸν δὲ ὁ Κύριος ἰδιαίτερος ἀπευθύνεται, διὰ νὰ τοῦ εἶπῃ «*ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου*». Ἔχει βέβαια συγγενεῖς καὶ ἄλλους, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν μητέρα Του ὁ Κύριος. Μαζί Του, ὑπὸ τὴν ἰδίαν στέγην, εἶχαν ἀνατραφῆ τὰ τέκνα τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ τὸν πρῶτον του γάμον, οἱ λεγόμενοι «ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου». Θὰ ἠδύνατο εἰς αὐτοὺς νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν μητέρα Του, ἀφοῦ μάλιστα ὡς μητέρα περιέπου τὴν ἐγνώρισαν καὶ ἐμεγάλωσαν ὑπὸ τὴν σκέπην Τῆς καὶ τὴν στοργὴν Τῆς. Ἄλλ' ὁμοῦ, μολονότι ἀργότερον θὰ προσετίθεντο καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς μαθητὰς Του, τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν εἶχαν πιστεῦσαι εἰς Αὐτόν. Τὸν ἔβλεπαν ἀπλῶς ὡς νεώτερον ἀδελφόν των. Δὲν εἶχαν ἀποδεχθῆ τὴν θεοτήτά Του. Καὶ ὁ Κύριος δὲν θὰ ἠθελε τὴν μητέρα Του νὰ Τὴν ἐμπιστευθῇ εἰς πρόσωπον ποῦ δὲν συνδέεται μαζί Του μὲ πνευματικούς δεσμούς. Ἀπευθύνεται λοιπὸν πρὸς τὸν Ἰωάννην, διότι ἔχει μετ' αὐτοῦ συγγένειαν πνευματικὴν, στενωπάτην καὶ ἀδιάσπαστον. Εἶναι πιστὸς εἰς τὸν Χριστὸν ὁ Ἰωάννης. Εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Κύριον ἕως τὴν τελευταίαν στιγμὴν. Εἶναι ἀποφασισμένος, χάριν τοῦ Κυρίου, τὰ πάντα νὰ θυσιάσῃ, καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμη, διὰ νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὸ θέλημά Του. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τὸν θεωρεῖ ἐξαίρετον συγγενῆ Του καὶ, λόγῳ αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ δεσμοῦ, τὸν κρίνει ὡς τὸ μᾶλλον ἄξιον πρόσωπον, διὰ νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτὸν τὴν Παναγίαν Μητέρα Του. Ὅταν κάποτε, ἐνῶ ὁ Κύριος ἦτο ἀπησχολημένος εἰς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας, Τὸν εἰδοποίησαν ὅτι Τὸν ἀναζητοῦν ἡ Μήτηρ Του καὶ οἱ ἀδελφοὶ Του, εἶπε χαρακτηριστικὰ: «*ὅστις ἂν ποιῆσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτὸς μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστί*». Αὐτῇ, λέγει, εἶναι δι' ἐμὲ ἡ ὑψίστη συγγένεια ποῦ ἔχει σημασίαν καὶ ὁποῖος θέλει νὰ ἔχῃ στενωπάτον σύνδεσμον μαζί μου, θὰ τὸ ἀποδείξῃ, ἂν ἐκτελῇ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ἔ, ἀγαπητοί! Μεταφέρατε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Ἄς διερωτηθῶμεν κατὰ τὴν ἀγίαν ταύτην ἡμέραν: ἡμεῖς ἔχομεν, μετὰ τοῦ Κυρίου, τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος, τὸν σύνδεσμον αὐτόν, ὥστε νὰ λέγῃ διὰ τὸν κάθε ἓνα ἐξ ἡμῶν «*αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστί*»; Ἐκεῖνος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν καί, παρ' ὅλην τὴν ἀναξιότητά μας, παρ' ὅλον ὅτι εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ, «*οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς ἡμᾶς καλεῖν*». Δὲν ἐντρέπεται νὰ μᾶς ὀνομάξῃ ἀδελφοὺς, παρ' ὅλον ὅτι πολλὰς φορὰς Τὸν ντροπιάζομεν ὡς ἀνάξιοι ἀδελφοὶ Του, παρουσιαζόμενοι μὲ τὸ ὄνομα τὸ χριστιανικόν, χωρὶς δυστυχῶς νὰ εἴμεθα πάντοτε εἰς τὸ ὕψος εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἴσταιται κάθε χριστιανός. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ τὴν ἀγάπην τὴν ὑψίστην, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Καὶ ἂν θὰ ἠθέλεν, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ, ὅπως ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν μαθητὴν Του τὸν ἠγαπημένον, νὰ ἀπευθυνθῇ καὶ πρὸς ἡμᾶς, ἄραγε πόσους καὶ ποίους θὰ εὑρισκεν ἀξίους τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, διὰ νὰ τοὺς ἀπονεύμῃ τὸν τίτλον τῆς μετ' Αὐτοῦ συγγενείας καὶ νὰ τοὺς ὀνομάσῃ ἀδελφοὺς Του;

Ἄγαπητοί, ἄς στραφῶμεν μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον Σωτῆρά μας. Ἄς μᾶς συνέχῃ ἡ σκέψις ὅτι Ἐκεῖνος μᾶς τιμᾷ, ὀνομάζων ἡμᾶς ἀδελφοὺς Του, καὶ εἶναι ἀνάγκη καὶ ἡμεῖς νὰ τιμῶμεν τὸ ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς περιβάλλει. Ἡ ἀγία αὐτῇ ἡμέρᾳ καλεῖ ὅλους τοὺς χριστιανούς νὰ λάβουν ἀποφάσεις σταθεράς, αἱ ὁποῖαι τῆς σημερινῆς συγκινήσεως, τῆς φευγαλέας πέραν συνήθως, θὰ ἔχουν συνέχειαν καὶ συνέπειαν εἰς τὸν βίον μας, ὥστε νὰ μένωμεν πάντοτε πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποῖος χάριν ἡμῶν ἐθυσιάσθη.

Ἔ, Κύριε, Σὺ, ὁ Ὅποῖος διὰ τοῦ Σταυροῦ Σου μᾶς προσέφερες τόσην ἀγάπην καὶ ἔλεος, ἀξιώσέ μας νὰ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὴν ἀγάπην Σου καὶ νὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς Σὲ μέχρι θανάτου, διὰ νὰ ἀναγνωρίζῃς καὶ ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν πρόσωπα ἀγαπητά Σου, ὡς τὴν Μητέρα Σου καὶ τὸν ἐπιστήθιον μαθητὴν Σου. Ἀμήν.

Ἄν θέλεις νὰ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ ραδιοκύματα, ἐνίσχυσε τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς, τὸν 89,4 FM STEREO.

Ἀριθμὸς λογαριασμοῦ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς: 146/558090-03.

«Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν»* (Ἰακώβου 4,6)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε καταχωρισθέντων συνάγεται τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι ἡ ὑπερηφάνια εἶναι πηγὴ καὶ ρίζα πάσης ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ σοφοῦ Σειράχ εἶπε: «ἀρχὴ ἁμαρτίας ὑπερηφάνια»¹¹¹. Ὁ Προφήτης τῶν Ὁράσεων Ἰεζεκιήλ διδάσκει ὅτι αἰτία τῆς πώσεως τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων εἰς τὴν ἀκατονόμαστον ἁμαρτίαν ἦτο ἡ ὑπερηφάνια: «Τοῦτο τὸ ἀνόμημα Σοδόμων, ὑπερηφάνια»¹¹². Ὁ ὄσιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνὸς (Ἡ' μ.Χ. αἰῶν) εἰς περίφημον διδασχὴν του λέγει ὅτι ἡ ὑπερηφάνια εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν μισητὸν πάθος: «οὐδὲ οὕτω μισητὸν ἄλλο πάθος, ὡς ἡ ὑπερηφάνια»¹¹³. Ὁ ἐπίσκοπος Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας Βασίλειος († 468) λέγει ὅτι ὁ ὑπερήφανος οὐδὲν ὠφελεῖται, διότι ὁ Θεὸς σφόδρα ἀποστρέφεται αὐτόν. Ἡ ὑπερηφάνια, λέγει, εἶναι ἡ ἀκρόπολις τῶν ἁμαρτημάτων' πολεμεῖ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγνοεῖ ὅσα ἀρμόζουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐνῶ ἀκολουθεῖ, συμφωνοῦσα πρὸς πᾶν τὸ διαβολικόν... Τίποτε δὲν ὠφελεῖ ἡ νηστεία, ὅταν νηστεύων τις ὑπερηφανεύηται. Εἶναι ἄχρηστος ἡ παρθεσία ὅταν μολύνηται διὰ τῆς ὑπερηφανίας. Ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς τὴν δικαιοσύνην, ἡ ὁποία εἶναι ὑποδουλωμένη εἰς τὴν ἔπαρσιν, καὶ μισεῖ τὴν ἀγαθοεργίαν, ἡ ὁποία φλογίζεται ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῆς ψυχῆς: «Υπερηφάνια δὲ νοσημάτων ἀκρόπολις, Θεῷ πολεμοῦσα, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἀγνοοῦσα, τὰ διαβόλου νοσοῦσα... Οὐδὲν ὄφελος νηστείας, ὑπερηφανίας συνεξευγμένης. Περιττὴ παρθεσία, τῷ πάθει τῆς ὑπερηφανίας μολυνομένη. Δικαιοσύνην Θεὸς ἀποστρέφεται τῷ τύφῳ δουλεύουσιν' εὐποῖαν μισεῖ τῷ τῆς ψυχῆς ὄγκῳ φλεγμαινοῦσαν»¹¹⁴.

Ἐπομένως οἱ ἀληθεῖς καὶ γνήσιοι τοῦ Κυρίου ὀπαδοὶ ὀφείλουν νὰ φυλάσσωνται ἀπὸ τὸ ὀλέθριον πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας. Τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ ἐπικινδυνότερον, εἶναι τὸ καταφανὲς σημεῖον τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ «ἀποδοκιμασμένων»¹¹⁵, εἶναι ἡ σημαία καὶ ἡ σάλπιγξ «τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου»¹¹⁶, τοῦ ἑωσφόρου' «αὐτὸς ἐστὶ βασιλεὺς ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῆς ὑπερηφανίας»¹¹⁷. Καὶ ἀληθῶς οἱ ἄνθρωποι διὰ τί δύναται νὰ ὑπερηφανευθοῦν; Τί χάρι-

σμα ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τὸ ὅποιον δὲν ἔχει δοθῆ εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Θεόν; «Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;»¹¹⁸, γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς ἀφνειοῦ Κορίνθου. Τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀποστόλου σχολιάζοντες οἱ Ἅγιοι Πατέρες, Μέγας Βασίλειος καὶ ἱερὸς Χρυσόστομος, παρατηροῦν: «Τί οὖν ἐπαίρεις, εἰπέ μοι, σαυτὸν ὡς ἐπὶ καλοῖς ἰδίῳις, ἀντὶ τοῦ χάριν ἐπὶ τοῖς δώροις ὁμολογεῖν τῷ δεδωκότι; «Τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰδὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών»¹¹⁹. Οὐ σὺ Θεὸν ἔγνωσ διὰ δικαιοσύνης, ἀλλὰ Θεὸς σε διὰ χρηστότητα ἔγνω»¹²⁰. «Τί τοίνυν ἔχεις, εἰπέ, ὅπερ οὐχὶ λαβὼν ἔχεις, ἀλλ' αὐτὸς ἀπὸ σαυτοῦ κατώρθωσας;»¹²¹. Οἱ ἄνθρωποι οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ καλέσουν ἰδικόν των πλὴν τῶν ἁμαρτιῶν των. Ὡσαύτως οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουν νὰ φυλάσσωνται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερήφανον ταπεινοφροσύνην, διότι δυστυχῶς καὶ τοιαύτην μορφήν ἐπαίσχυντον καὶ ἀπατηλὴν ὑποδέεται ἡ ὑπερηφάνια. Τοιαύτη δὲ ὑπερήφανος ταπεινοφροσύνη ἢ ταπεινολογία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος λέγει «ἐγὼ δὲ εἶμαι ἄξιός νὰ σωθῶ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ» ἢ «Ἐγὼ δὲ εἶμαι ἄξιός νὰ παραχωρήσω ἑμαυτὸν εἰς τὸν Χριστόν», διότι ὁ λέγων τοιαῦτα καὶ τοιοῦτοτρόπως σκεπτόμενος δὲν ὑποβιβάζει πράγματι ἑαυτόν, ἀλλ' ὑποβιβάζει τὸν Χριστὸν θεωρῶν Αὐτὸν ὡς ἀνεπαρκῆ Σωτῆρα.

Ἡ ἀληθὴς καὶ γνήσια ταπεινοφροσύνη τοῦναντίον ἐμπιστεύεται τελειῶς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀναπαύεται ἐν Αὐτῷ. «Ἡ ταπεινώσις, λέγει ὁ ὄσιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός, προφυλάττει τοὺς Ἅγίους ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου»¹²², ὁ δὲ μάρτυς ἐπίσκοπος Καρχηδόνας ἅγιος Κυπριανὸς (200 ἢ 210-258 μ.Χ.) λέγει ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι «τὸ θεμέλιον τῆς ἀγιότητος» ἢ «μήτηρ ἐστὶ ἡ ἀρετὴ αὕτη (δηλ. ἡ ταπεινοφροσύνη) φιλοσοφίας ἀπάσης»¹²³, ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Καὶ ἀληθῶς, χωρὶς τῆς ἀληθοῦς ταπεινοφροσύνης δὲν δύναται νὰ ὑπάρξη χριστιανικὴ ἀρετὴ καὶ μάλιστα μετάνοια καὶ κατάνυξις πνευματικὴ καὶ ἀγάπη εἰλικρινῆς πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας. Τὸ στόμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εὐστοχῶτατα παρατηρεῖ: «Κἂν σωφροσύνη εἴπης, κἂν παρθεσίαν, κἂν χρημάτων ὑπεροψίαν, κἂν ὅτιοῦν, πάντα ἀκάθαρτα καὶ ἐναγῆ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 295 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

καὶ βδελυρά, ταπεινοφροσύνης ἀπούσης»¹²⁴. Ἄν δέ, ὡς διδάσκουν καὶ αἱ δύο πηγαὶ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, πᾶσα ἀρετὴ ζωογονεῖται μὲ τὴν πνοὴν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, καὶ ἡ ἀγάπη ζωογονεῖται καὶ αὐξάνει μὲ τὴν ἀληθῆ καὶ γνησίαν ταπεινώσιν. Ὁ Ἅγιος Θεὸς μόνον εἰς τὸν ἀληθῶς ταπεινόφρονα προσφέρει πλουσίως τὴν ἀνεκτίμητον καὶ πανσθενὴ Χάριν Του. Ἐπομένως συμφέρον ὄλων τῶν χριστιανῶν καὶ ἐπίγειον καὶ οὐράνιον εἶναι νὰ καταστοῦν κάτοχοι καὶ κήτορες τῆς ὄντως χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄλλ' ἵνα ἐπιτύχουν τούτου ὀφείλουν, ὅπως μιμηθοῦν τὴν ἄκραν ταπεινώσιν, τὸν Πρεσβύτερον Ἀδελφόν μας, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν «ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων..., ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβῶν..., καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»¹²⁵, καὶ ὁ Ὅποιος κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν Του κατεδέχετο ἀκόμη νὰ συζητῆ μὲ ἀπροσποίητον καὶ υπερβολικὴν ταπεινώσιν, ἐνῶ ἦτο τόσον περιβλεπτός, πρὸς μίαν γυναῖκα πωχὴν, πλήρη ἠθικῶν κηλίδων καὶ μάλιστα Σαμαρείτιδα.: «Τί δὲ ἐθαύμαζον; Τὸ ἄτυφον, τὸ ταπεινὸν μεθ' ὑπερβολῆς, ὅτι, οὕτω περιβλεπτός ὢν, ἠνείχετο μετὰ τοσαύτης ταπεινοφροσύνης γυναικὶ διαλέγεσθαι πενιχρᾶ καὶ Σαμαρείτιδι»¹²⁶. Ὅσαύτως, οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ ὀφείλουν, ὅπως μιμηθοῦν τὴν Πρεσβυτέραν Ἀδελφὴν μας, ὡς ὀνομάζει τὴν ἀγίαν «κεχαριτωμένην»¹²⁷ ἀειπάρθενον Θεοτόκον Μαρίαν, εἰς ὑπέροχον ἐπιστολήν του ὁ κλεινὸς ἀγωνιστῆς Πρωθιεράρχης τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρῶν Μέγας Ἀθανάσιος (295-373 μ.Χ.): «Ἀδελφὴ γὰρ ἡμῶν ἡ Μαρία, ἐπεὶ καὶ πάντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐσμεν»¹³⁶. Ὄφείλουν ὅπως μιμηθοῦν τὴν ταπεινὴν Παρθένον Μαρίαν, ἡ ὁποία ἀνυψώθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἠξιώθη νὰ γίνῃ Μήτηρ τοῦ Κυρίου καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεῖμ' «ὅτι ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ»¹²⁹.

Ἄς φροντίσωμεν λοιπὸν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νὰ ἔχωμεν τὴν ὑποποιὸν ταπεινώσιν, διότι μόνον αὐτὴ θὰ μᾶς καταστήσῃ κατὰ Θεὸν εὐτυχεῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, μάλιστα δὲ ἐν τῷ Οὐρανῷ, ὡς διδάσκει «τὸ στόμα τῶν Ἀποστόλων ὁ Πέτρος, ὁ πανταχοῦ θερμὸς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν Ἀποστόλων κορυφαῖος»¹³⁰: «Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ»¹³¹.

(Τέλος)

111. Σοφία Σειράχ, 10,13.

112. Ἰεζεκιήλ, 16,49.

113. Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, σελ. 142, τόμος Γ', ἐκδόσεις «Τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1986.

114. Βασιλείου Σελευκειᾶς, Λόγος ΛΕ', Εἰς τὸν Τελώνην καὶ Φαρισαῖον, MPG, 85,376B.

115. Α' Πέτρου, 2,4.

116. Ἰωάννου, 12,31.

117. Πρβλ. καὶ Ὁριγένους, Ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ Κεφ. Ιστ', στίχ. μη', Β.Ε.Π., σελ. 294, τόμος 16, Ἀθήνα 1958: «...τὸ ἀκρότατον τῆς κακίας ὑπερηφανία ἐστὶ, τὸ πάθος τοῦ ἀρχεκάκου» εἰς ἣν καὶ οἱ Σοδομίται φράνονται». Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ὁμιλία ΙΕ', β', MPG, 57,224: «Ὑπερηφανία τῶν κακῶν ἢ ἀκρόπολις ἐστὶ, καὶ ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τῆς πονηρίας ἀπάσης ...». Βλ. καὶ Μενάνδρου Μονόστιχοι Γνώμαι, στίχος 515: «Ὑπερηφανία μέγιστον ἀνθρώποις κακόν».

118. Α' Κορινθίους, 4,7.

119. Αὐτόθι.

120. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ ταπεινοφροσύνης, 4, Β.Ε.Π., σελ. 183, τόμος 54, Ἀθήνα 1976.

121. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΙΒ', β', MPG, 61,98.

122. Φιλοκαλία τῶν Ἱ. Νηπτικῶν, τόμος Γ', σελ. 210, Ἐκδόσεις «Τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1986.

123. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ὁμιλία ΛΗ', β', MPG, 57,431. Πρβλ. Ὁμιλίαν ΙΕ', β', MPG, 57, 225: «ἡ ταπεινοφροσύνη φιλοσοφίας ἀπάσης ἀρχή», καὶ Ὁμιλίαν ΛΗ', δ', MPG, 57,434.: «Ἀπάντων γὰρ ἡ ἀνεξικακία μήτηρ τῶν ἀγαθῶν».

124. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ὁμιλία ΙΕ', β', MPG, 57, 224-225. Πρβλ. καὶ Ὁμιλίαν ΛΓ', γ', MPG, 59,192.: «Οὐδὲν γὰρ ταπεινοφροσύνης ἴσον. Διὰ τοῦτο τῶν μακαρισμῶν ἐντεῦθεν ἤρξατο ὁ Χριστός' ὥσπερ γὰρ τινα θεμέλιον καὶ κρηπίδα μεγίστης οἰκοδομῆς καταβάλλεσθαι μέλλον, οὕτω τὴν ταπεινοφροσύνην πρώτην ἔθηκεν' οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι ταύτης σωθῆναι χωρὶς, ἀλλὰ, κἂν νηστεύῃ τις, κἂν εὐχῆται, κἂν ἐλεημοσύνην ποιῆ μετὰ ἀπονοίας, βδελυκτὰ πάντα, ταύτης μὴ παρούσης' ὥσπερ οὖν ποθεῖν καὶ ἐπέραστα, παρούσης, καὶ μετὰ ἀσφαλείας».

125. Φιλιππισίους, 2,6,7,8.

126. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ὁμιλία ΛΓ', γ', MPG, 59,191.

127. Λουκᾶ, 1,28.

128. Μεγάλου Ἀθανασίου, Πρὸς Ἐπίκτητον Κορινθίους, κατὰ τῶν αἰρετικῶν Ἐπιστολή, 7, Β.Ε.Π., σελ. 155, τόμος 33, Ἀθήνα, 1963.

129. Λουκᾶ, 1,48.

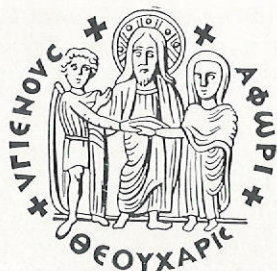
130. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ὁμιλία ΝΔ', MPG, α', 58,533.

131. Α' Πέτρου, 5,6.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας

Ἐνημερώνει υπεύθυνα γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας. Κυκλοφορεῖ τὴν 1η καὶ 16η κάθε μῆνα.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΑΓΑΠΗΣ*

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Προγραμματισμός

Τὸ πρόγραμμα θὰ εἶναι πολυδιάστατο καὶ θὰ ἀφορᾷ:

α) Σὲ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ θὰ πρέπει νὰ προηγηθοῦν γιὰ νὰ φθάσουμε κάποτε στὴν ἐπιθυμητὴ στιγμή νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν προετοιμασία γάμου σὲ συγκεκριμένα ζεῦγη μελλονύμφων. Ὅταν δηλαδὴ ἡ (ποιμαντικὴ) *ὁμάδα προετοιμασίας γάμου* — πρόσωπα διαφόρων ἐπιστημονικῶν εἰδικοτήτων καὶ ζεῦγη ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν προετοιμασία γάμου — θὰ ἀναλάβει νὰ προετοιμάσει τοὺς μελλονύμφους μιᾶς ἐνορίας ἢ μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας γιὰ τὸ γάμο τους.

β) Σὲ ὅσα θὰ ἐφαρμοστοῦν κατὰ τὴν προετοιμασία τῶν μελλονύμφων.

Σ' αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ προηγηθοῦν ἀνήκει ἡ *κατάρτιση στελεχῶν*. Εἶναι εὐνόητο ὅτι θὰ χρειαστεῖ νὰ καταρτιστοῦν οἱ ὑπεύθυνοι, τὰ στελέχη τῆς προετοιμασίας γάμου. Θὰ γίνεи λοιπὸν εἰδικὸ πρόγραμμα πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση (μαθήματα, διαλέξεις, προβολές, σεμινάρια, συνάξεις). Τὰ ὑπὸ κατάρτιση στελέχη θὰ χρειαστεῖ νὰ μελετήσουν ὀρισμένα *βοηθήματα*. Θὰ γίνουи ὑποδείξεις ὡς πρὸς τὴν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία. Θὰ πρέπει ὁμως νὰ συγγραφοῦн ἐξ ὑπαρχῆς ὠρισμένα φυλλάδια ἢ καὶ ἐγχειρίδια. Ὡς τόπο σπουδῆς καὶ προσελεύσεως μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἓνας χώρος ποὺ θὰ καλύπτει ἀνάγκες *Βιβλιοθήκης, Ἀναγνωστηρίου καὶ Ἐντευκτηρίου*. Εἶναι δυνατὸν ἢ βιβλιοθήκη ἐνὸς ἀπὸ τὰ ἐνοριακὰ κέντρα νὰ διατεθεῖ ὠρισμένες ἡμέρες καὶ ὧρες γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Μέσω τῶν βιβλιοπωλείων τῶν Ἱ. Μητροπόλεων εἶναι δυνατὸν τὰ στελέχη νὰ προμηθεύονται βιβλία σὲ μειωμένες τιμές. Τὰ βιβλιοπωλεῖα μπορεῖ ἐν καιρῷ νὰ σχηματίσουν καὶ εἰδικὸ τμήμα μὲ βιβλία, περιοδικὰ, κασέτες, βιντεοταινίες ποὺ θὰ ἀφοροῦн σὲ θέματα γάμου καὶ οἰκογενείας.

Τόσο γιὰ τὴν κατάρτιση στελεχῶν ὅσο καὶ γιὰ τὴ συγγραφὴ βοηθημάτων καὶ τὴν ὀργάνωση βιβλιοθήκης κ.λπ. θὰ σχηματισθοῦн συγκεκριμένες *ὁμάδες ἐργασίας*. Ἀπαραίτητη κρίνεται καὶ μία *ὁμάδα ἐργασίας* ποὺ θὰ κληθεῖ νὰ διερευνήσει ὀρισμένα δεδομένα τῆς περιοχῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἀναφορικὰ μὲ τὸ γάμο: σὲ ποιά ἡλικία παντρεύονται οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς; γιατί χωρίζουи; ποιές εἶναι οἱ συνθήκες διαβιώσεως; τί προβλήματα ἀντιμετωπίζουν; παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο τῆς συγκατοίκησης; πῶς μοιράζεται ἡ ἐργασία ἀνδρῶν-γυναικῶν; Αὐτὰ καὶ ἄλλα ζητήματα συνιστοῦн παραμέτρους ποὺ κρίνονται ἀναγκαῖες νὰ ληφθοῦн ὑπόψη γιὰ τὸν καταρτισμὸ ἐνὸς ρεαλιστικοῦ προγράμματος προετοιμασίας γιὰ τὸ γάμο.

Ἡ *συντονιστικὴ ὁμάδα* κατὰ ταῦτα θὰ φροντίσει:

- νὰ προσδιορίσει τὶς ἀνάγκες
- νὰ προσδιορίσει τὶς δυνατότητες σὲ πρόσωπα
- νὰ ἐπιλέξει κατάλληλους τρόπους δράσεως
- νὰ προβλέψει τὴν ὑλικὴ ὀργάνωση
- νὰ ἐπιλέξει τοὺς τρόπους καταρτισμοῦ τῶν ὑπευθύνων τῶν ὁμάδων προετοιμασίας γάμου
- νὰ καθορίσει τοὺς τρόπους γνωστοποιήσεως τῆς ὑπηρεσίας
- νὰ ὑποδείξει τὰ βοηθήματα
- νὰ καταρτίσει σχολιασμένη βιβλιογραφία κ.λπ.

Ἐὰν βέβαια μὲ τὴν *εὐγενῆ φροντίδα* τῆς συντονιστικῆς ὁμάδας γίνουи ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε πρὸ ἀνω θὰ ἔχει προχωρήσει σὲ μεγάλο βαθμὸ ἢ προπαρασκευῆ τῆς ὑλοποιήσεως τοῦ ὅλου ἔργου. Θὰ προχωρεῖ ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὴν ἐρευνητικὴ ὁμάδα ἐργασίας ἢ διερεύνηση συγκεκριμένων μεταβλητῶν καὶ θὰ ἀναμένονται τὰ ἀποτελέσματα γιὰ νὰ μελετηθοῦн καὶ νὰ ληφθοῦн ὑπόψη στὴν *κατάρτιση τοῦ προγράμματος*, ὥστε νὰ προχωρήσουμε, ἐν συνεχείᾳ, στὴν

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 297 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

πειραματική φάση της έπαφής μας με τους μελλονύμφους και μετά ταύτα στην *όριστική φάση* του προγράμματος.

Κρίνεται ότι το διάστημα ενός ακαδημαϊκού έτους από Σεπτέμβριο μέχρι και Ίούνιο είναι εύλογο για την προπαρασκευαστική φάση της λειτουργίας του Κέντρου Προετοιμασίας Γάμου. Ο επόμενος χρόνος μπορεί να αφιερωθεί στην πειραματική φάση και ο τρίτος στην *όριστική* εφαρμογή του προγράμματος.

Έν τώ μεταξύ...

Η «έργοταξική» φύση της όλης προσπάθειας δεν αποκλείει και αποκλίσεις κατά την εφαρμογή. Μία *άφανης εμφάνιση* του Κέντρου μπορεί να γίνει με *πρωτοβουλίες* που θα έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση του μεγάλου κοινού γύρω από τα θέματα του γάμου ήδη κατά τους πρώτους μήνες των προπαρασκευαστικών εργασιών εκ μέρους της συντονιστικής και των υπολοίπων ομάδων εργασίας.

Με ευθύνη του υπευθύνου του Κέντρου και της συντονιστικής ομάδος είναι δυνατόν να οργανωθεί μία *σειρά μεγάλων διαλέξεων* (χωρίς συζήτηση). Ο καθορισμός των θεμάτων και των όμιλητών θα γίνει προσεκτικά και θα προσκληθούν προσωπικότητες που διακρίνονται για τις γνώσεις και το φρόνημά τους. Από το άκροατήριο είναι δυνατόν να εύρεθούν και να επιλεγούν οι μέλλοντες να στελεχώσουν τις ομάδες προετοιμασίας γάμου συνεργάτες. Δεν είναι απαραίτητο να όρίσουμε αυτή τη στιγμή του τίτλους των διαλέξεων. Μπορεί να προκύψουν και από τα αποτελέσματα της εν εξελίξει έρευνας στην περιοχή της Ί. Μητροπόλεως.

Άλλη πρωτοβουλία μπορεί να αποτελέσει η καθιέρωση μιὰ φορά την εβδομάδα *παροχής συμβουλών* προς τους μελλονύμφους από ειδικευμένους συνεργάτες. Η επίσπευση, ει δυνατόν, της *όργάνωσης Βιβλιοθήκης - Έντευκτηρίου*. Μιὰ *σειρά μαθημάτων* προς τους *Έφημερίους* της Ί. Μητροπόλεως περί Ποιμαντικής Γάμου και Οικογενείας. Η *σειρά* αυτή θα συμβάλει στην προετοιμασία των ποιμένων για την ποιμαντική που θα κληθούν να ασκήσουν κοντά στους μελλονύμφους. Τα *πιδ πάνω μαζί* με άλλες εκδηλώσεις που είναι δυνατόν να προγραμματιστούν, θα προετοιμάσουν ποικιλοτρόπως το έδαφος στο οποίο θα αναπτυχθεί ή προετοιμασία για το γάμο των μελλονύμφων μιὰς συγκεκριμένης Μητροπόλεως.

Να σημειωθεί ότι το *Γραφείο* του Κέντρου, για το οποίο κάναμε λόγο στην αρχή του άρθρου μας και που το συνιστούν ο υπεύθυνος με τον γραμματέα, θα έλθει σε έπαφή με αναλόγου τύπου πρωτοβουλίες από άλλες Μητροπόλεις, από έλληνικούς και ξένους οργανισμούς για να εκμεταλλευθεί τις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες και να ανταλλάξει τις δικές του.

Σύν τῷ χρόνῳ ἡ συντονιστικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου θὰ ὀρίσῃ καὶ τὰ μέλη τῆς τελικῆς *Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου Προετοιμασίας Γάμου*, ἡ ὁποία ὡς *Διοικητικὸ Συμβούλιον* θὰ ἀσκήσῃ ὑπεύθυνα τὸ συντονιστικὸ ἔργον τοῦ Κέντρου Προετοιμασίας Γάμου. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ διαγράψουμε σὲ ὅλες του τὶς λεπτομέρειες ἕναν *κανονισμὸ λειτουργίας* του οὔτε νὰ τονίσουμε τὴν ἀνάγκη τὸ Κέντρο νὰ περιβληθῆ με ἕναν εὐρύτερον *κύκλον φίλων* τῆς προσπάθειας, οἱ ὅποιοι θέλοντας νὰ ἐνισχύσουν τὸ ὅλον ἔργον μποροῦν νὰ καταβάλλουν καὶ συνδρομῆς, λαμβάνοντας σὲ τακτῆς περιόδους *Δελτίον* τοῦ Κέντρου ποῦ θὰ ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένους φάσεις, τομεῖς δραστηριότητος, βιβλιογραφικῆς ἀναφορῆς, ἐκθέσεις ἀπὸ συνέδρια κ.τ.τ. «Συνδρομητῆς» στὸ *Δελτίον* εἶναι δυνατόν νὰ ἐγγραφοῦν καὶ οἱ φοιτήσαντες στὸ Κέντρο μελλονύμφοι ὡς νεόνυμφοι πλέον.

Θὰ περιμένουμε με ἀνυπομονησία νὰ δοῦμε τὴν ἀπύχνησιν ποῦ μπορεῖ νὰ ἔχει στὸ παρὸν μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸ παρελθὸν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας στὴν Ἑλλάδα!

(Τέλος)

1. Τὸ κείμενον παρουσίασε ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Καρδινάλιος Alfonso Lopez Trujillo. Βλ. «L' Osservatore Romano» (Ρωμαιοὺς Παρατηρητῆς), τεῦχος τῆς 11.6.1996, σ. 1 καὶ 2.

2. Α. Μ. Σταυροπούλου, *Ποιμαντικὴ προετοιμασία τῶν μελλονύμφων (προετοιμασία ἀγάπης)*. Συμβολὴ εἰς τὴν Ποιμαντικὴν Θεολογίαν, Ψυχολογίαν καὶ Κοινωνιολογίαν. Ἀθήναι, Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, 1971, 174 σ. (διδασκαρικὴ διατριβή). Βλ. καὶ Χρήστου Κ. Βάντσου, *Ὁ γάμος καὶ ἡ προετοιμασία αὐτοῦ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου ποιμαντικῆς*, Ἀθήναι 1977, 148 σ. (διδασκαρικὴ διατριβή).

Γιὰ πληροφορίες καὶ παραγγελίες βιβλίων
ἀπευθύνεσθε:

Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα.

Τηλ. (01) 72 28 008.

Fax (01) 72 38 149 (Κεντρικὴ διάθεση).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

546. Ποιό εἶναι τὸ νόημα τῆς διατάξεως τοῦ Τυπικοῦ «Προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα»; Ἔχει πάντοτε ἐφαρμογή ἢ ἀρχὴ αὐτὴ, ἀκόμη καὶ στὰ ἀντίφωνα; (Ἐρώτηση Π.Ν.)

Ἡ τυπικὴ διάταξη «Προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα» ἔχει ἀπόλυτη ἐφαρμογὴ στὴν ἀκολουθία τῶν Κυριακῶν, ὅταν, ἐννοεῖται, διατηροῦν τὸν ἀναστάσιμό τους χαρακτηριστῆρα. Καὶ τὸν διατηροῦν πάντοτε, ἐκτὸς μόνο ἂν συμπέσει σὲ Κυριακὴ μεγάλη δεσποτικὴ ἑορτὴ. Τότε τὰ τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς ψάλλονται «ἀμιγῶς», ὑποχωρεῖ δηλαδὴ τὸ θέμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ ἐορτάζεται τὸ σωτηριῶδες γεγονός τῆς Γεννήσεως, τῶν Θεοφανείων, τῆς Μεταμορφώσεώς Του, τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ κ.λπ. Γράφουμε «ὑποχωρεῖ», γιατί δὲν ἀπαλείφεται τελείως· διατηρεῖται τὸ ἀναστάσιμο προκειμένο τοῦ ἑσπερινοῦ «Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν...» καὶ κατ' ἀκριβείαν, κατὰ τὴν τάξιν τῶν μοναστηρίων, καὶ ὁ ἀσπασμὸς τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν πεντηκοστὸ ψαλμὸ στὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου, πὸς στίς περιπτώσεις αὐτὲς ψάλλεται, ὅπως καὶ κατὰ τὶς Κυριακὰς. Στίς ἐνορίες ἔχει ἐπικρατήσῃ ἀπλούστερο τυπικὸ καί, ὅταν συμπέσει Κυριακὴ μὲ δεσποτικὴ ἑορτὴ, ὁ πεντηκοστὸς λέγεται χύμα καὶ δὲν γίνεται ὁ ἀσπασμὸς τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως ὅταν ἡ δεσποτικὴ ἑορτὴ συμπέσει μὲ καθημερινή.

Κατὰ τὰ μεθέορτα ὅμως τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσή τους ἀκόμη, ὅταν συμπέσουν μὲ Κυριακὴ, συμπάλλονται τὰ ἀναστάσιμα μὲ τὰ τροπάρια τῆς ἑορτῆς. Τότε ἀπαραιτήτως «προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα», ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἰστορικὰ ἀνακόλουθο. Καὶ τοῦτο γιατί, φυσικά, πρῶτα ὁ Χριστὸς γεννήθηκε, βαπτίσθηκε, μεταμορφώθηκε κ.λπ. καὶ κατόπιν ἀναστήθηκε. Ἄλλ' εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δὲν διαμορφώθηκαν οἱ διατάξεις αὐτὲς μὲ βάση τὰ ἱστορικὰ κριτήρια, ἀλλὰ τὴν θεολογικὴ διδασκαλία γιὰ τὸ ὑπέρτατο γεγονός τῆς σωτηρίας μας, τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, πὸς γιορτάζουμε κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς. Βάσει αὐτῆς ἔχουν διαμορφωθεῖ τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Κολλυβάδες «προνόμα τῆς Κυριακῆς», δηλαδὴ τοῦ ἐβδομαδιαίου Πάσχα, τῆς Κυριακῆς ἀναστάσεως. Αὐτὸ δὲν ὑποτιμᾷ τὶς ἄλλες μεγάλες δεσποτικὲς ἑορτὲς καὶ τὰ σωτηριῶδη γεγονότα, πὸς ἐορτάζονται κατ' αὐτὲς, πὸς ὅταν συμπέσουν μὲ Κυριακὴ παραμερίζεται τὸ ἀναστάσιμο θέμα τῆς. Γιὰ τὰ μεθέορτα δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, καὶ πολὺ ὀρθά.

Ἄν τὸ «προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα» ἰσχύει, γιὰ τοὺς λόγους πὸς εἴπαμε, γιὰ τὰ μεθέορτα καὶ τὶς ἀ-

ποδόσεις τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, πολὺ περισσότερο ἰσχύει γιὰ τὶς θεομητορικὲς ἑορτὲς καὶ τὶς ἑορτὲς τῶν ἁγίων. Κατ' αὐτὲς συμπάλλεται ἡ ἀναστάσιμος ἀκολουθία μὲ τὴν ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς καὶ ἀπαραιτήτως προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα. Δηλαδὴ τὸ νόημα τῆς τυπικῆς διατάξεως εἶναι ὅτι παραμένει ὡς θέμα τῆς Κυριακῆς ἢ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου κατὰ πρῶτον λόγον καὶ δευτερευόντως κατ' αὐτὴ εἰσάγονται καὶ τὰ θέματα τῶν ἑορτῶν πὸς συμπύπουν. Κατ' οὐσίαν ἡ Κυριακὴ ὡς Πάσχα καὶ μνήμη ἀναστάσεως εὐρίσκειται στὸ ὕψος δεσποτικῆς ἑορτῆς.

Ἡ διάταξη αὐτὴ ἰσχύει γιὰ ὅλες τὶς Κυριακὰς τοῦ ἔτους καὶ γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ψάλλονται τροπάρια, κατὰ τὰ στιχηρὰ καὶ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου, τὰ καθίσματα καὶ τοὺς κανόνες, τὰ ἔξαποστειλάρια καὶ τὰ ἀπολυτίκια. Πρῶτα ψάλλονται τὰ ἀναστάσιμα καὶ κατόπιν κατὰ τάξιν τὰ λοιπὰ, εἴτε εἶναι προεόρτια ἢ μεθέορτα ἢ ἀπόδοση δεσποτικῆς ἢ θεομητορικῆς ἑορτῆς ἢ ἑορτὴ ἁγίου. Ἐξαίρεση γίνεται μόνο κατὰ τὶς Τετάρτες καὶ Παρασκευὲς τοῦ Πεντηκοσταρίου, πὸς διατηροῦν μὲν τὸν ὑπὸ εὐρύτερα ἔννοια ἀναστάσιμο χαρακτηριστῆρα τῆς ὅλης πασχαλίου περιόδου, χωρὶς ὅμως νὰ παύσουν νὰ εἶναι ἡμέρες σταυρώσιμες, κατὰ τὶς ὁποῖες δὲν καταλύεται ἡ νηστεία. Αὐτὸ δηλώνεται καὶ ἀπὸ τὴν θέση τῶν ἀναστασίμων κατ' αὐτὲς. Ψάλλονται μὲν τὰ ἀναστάσιμα, ἀλλὰ προηγούνται τὰ σταυρώσιμα. Ἡ σχετικὴ διάταξη ὑπάρχει στὸ ἔντυπο Πεντηκοστάριο στὸ ἑσπέρας τῆς Τρίτης τῆς Β' Ἑβδομάδος (ἑσπερινὸς Τετάρτης), ὅπου σὲ ὑποσημείωση γράφεται: «Σημείωσαι, ὅτι ἐν ταῖς Τετάρσι καὶ ταῖς Παρασκευαῖς εἰς τοὺς αἶνους (ἐννοεῖται καὶ στὸν ἑσπερινὸ) προηγούνται τῶν ἀναστασίμων τὰ σταυρώσιμα στιχηρὰ, διότι ὁ Κύριος ἡμῶν πρῶτον ἐσταυρώθη, εἶθ' οὕτως ἀνέστη ἐκ νεκρῶν». Ὁ τρόπος τῆς διατυπώσεως καὶ ἡ αἰτιολογία προδίδουν νεωτέρα καταγραφή. Ἡ πράξις ὅμως εἶναι παλαιὰ καὶ προφανῶς ὁμόφωνη. Τὸ Τυπικὸ, ἐπὶ παραδείγματι, τῆς Μονῆς τῆς Εὐεργετιδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πὸς σώζεται σὲ χειρόγραφο τοῦ ΙΒ' αἰῶνος (Ἀθηνῶν 788) στὸ φύλλο 158 σημειώνει: «Χρὴ εἰδέναι, ὅτι τῇ τετάρτῃ καὶ τῇ παρασκευῇ (τῆς περιόδου τοῦ Πεντηκοσταρίου) τὰ σταυρώσιμα ψάλλονται πρῶτον, εἶθ' οὕτως τὰ ἀναστάσιμα, εἶτα τὰ μαρτυρικά». Στερεοτύπως δὲ ἐπαναλαμβάνει στίς ἡμέρες αὐτὲς «σταυρώσιμον, ἀναστάσιμον, μαρτυρικόν». Ἀναλυτικότερο εἶναι τὸ Τυπικὸ τῆς Μονῆς τοῦ Σωτήρος Μεσσήνης (κῶδ. Μεσσήνης 115, ἔτους 1131): «Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὡς τῶν μὲν κατασκευτι-

**Δυναμική πρεμιέρα
του νέου 'Αρχιεπισκόπου 'Αμερικής**

Με ιδιαίτερη λαμπρότητα πραγματοποιήθηκε τὸ Σάββατο 21 Σεπτεμβρίου στὸν Καθεδρικό Ναὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος στὸ Μανχάταν, ἡ ἐνθρόνιση τοῦ νέου Ἄρχιεπισκόπου Ἄμερικής κ. Σπυρίδωνα. Μὲ τὸν ἐνθρονιστήριο λόγο του ὁ Σεβασμιώτατος Ἄρχιεπίσκοπος ἀνέλυσε τοὺς βασικοὺς ἄξονες γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ κινηθεῖ ἡ προσπάθειά του γιὰ τὴν διαποίμανση τῆς Ἱ. Ἄρχιεπισκοπῆς. Θὰ δώση ἔμφαση στὴν ἀποκατάσταση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησιαστικῆς Παράδοσης, στὴν ἀναβάθμιση τοῦ ρόλου τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνόδου, στὴν ἀνάπτυξη τῆς καλλιέργειας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς Θεολογίας, στὴν προώθηση ἐνωτικῶν κινήσεων μὲ τίς ἄλλες ὀρθόδοξες ὁμογένειες καθὼς καὶ στὴ σύσφιξη τῶν σχέσεων μὲ τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ὁ νέος Ἄρχιεπίσκοπος διαδέχεται ἕναν μεγάλο καὶ ἔμπειρο Ἱεράρχη. Εἶναι ὁμοῦς ὁ ἴδιος νέος, δυναμικός, ἀποφασιστικός, γνώστης τῶν πραγμάτων τῆς Ἄμερικής μὲ εὐρύτητα πνεύματος. Εὐχόμεθα νὰ δώση δυναμικὸ παρὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν ἀμερικανικὴ ἡπειρο καὶ κυρίως σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προάσπιση καὶ τὴν προώθηση τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων καὶ ζητημάτων.

Ἡ δυναμικὴ τῶν Ποντίων

Ἐκστρατεία γιὰ τὴ διάσωση ὅλων τῶν χριστιανικῶν μνημείων μὲ κέντρο βάρους τὸ ἱστορικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας Σουμελά στὸν Πόντο ἐτοιμάζουν οἱ ποντιακὲς ὀργανώσεις.

Τὴν ὥρα ποὺ ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση ἀπεργάζεται

κῶν στιχηρῶν καὶ ἀποστολικῶν καὶ μαρτυρικῶν προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα στιχηρὰ μέχρι τῆς Ἀναλήψεως. Τῶν δὲ σταυρωσίμων οὐ τετράδα γὰρ καὶ παρασκευὴν πρῶτον ψάλλεται τὸ σταυρώσιμον καὶ οὕτως τὸ ἀναστάσιμον» (φ. 230ν).

Τὰ ἀντίφωνα δὲν ὑπάγονται στὸν κανόνα αὐτόν. Ὅταν κατὰ Κυριακὴν ψάλλονται τὰ ἀντίφωνα προλαβούσης ἑορτῆς, δεσποτικῆς ἢ θεομητορικῆς, εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ ψάλλονται μὲ τὰ ἐφύμνια τους κανονικῶς, ὅπως κατὰ τὴν κυρία ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, δηλαδὴ οἱ εἰδικοὶ στίχοι τῶν ψαλμῶν κάθε ἀντιφώνου καὶ τὸ «Ταῖς πρεσβείαις...», «Σῶσον ἡμᾶς... (τῆς ἑορτῆς)» καὶ τὸ ἀπολυτίκιό τῆς ἑορτῆς ἀντιστοίχως. Τὸ ἀναστάσιμον ἀπολυτίκιον προηγεῖται στὴ σειρά τῶν ἀπολυτικίων, ποὺ ψάλλονται μετὰ τὴν εἴσοδο. Καὶ ἐδῶ δηλαδὴ ἐφαρμόζεται, ἐκεῖ ποὺ πρέπει, ὁ κανὼν «προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα».

σχέδια γιὰ τὴν Ἁγία Σοφία, τὸ προσκύνημα στὴ χάρι τῆς Παναγίας Σουμελά στὸν Πόντο ἔκανε... τὸ θαῦμα του, ἀτσαλώνοντας τὴ θέληση καὶ ὑπενθυμίζοντας τὸ χρέος ὅτι πρέπει νὰ κρατηθοῦν μὲ κάθε τρόπο ἀναμμένοι οἱ φάροι τῆς κληρονομίας στὶς ἀλησμόνητες πατρίδες.

Οἱ συγκλονιστικὲς στιγμὲς ποὺ ἐζησαν τὰ δεκάδες μέλη τῆς ἐλληνικῆς ἀποστολῆς ποὺ ταξίδεψαν (14-18 Αὐγούστου) μέσω Τραπεζοῦντας στὸ Βατοῦμ τῆς Γεωργίας γιὰ τὸ Ποντιακὸ Συνέδριο, ἔκαναν τοὺς ἐπικεφαλῆς τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἀπανταχοῦ Ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ νὰ ὑποσχεθοῦν τὴν καθιέρωση ἑνὸς ἐπίσιου προσκυνηματος κάθε Δεκαπενταύγουστο στὸ ἱστορικὸ μοναστήρι.

Δυστυχῶς ὁμοῦς οἱ τουρκικὲς ἀρχὲς δὲν ἐπέτρεψαν στὴν Ἑλληνικὴ ἀποστολὴ τὸν ἐκκλησιασμὸ στὴν ἱστορικὴ μονὴ τῆς Παναγίας Σουμελά. Ἡ ἀποστολὴ ἔμεινε στὸ προαύλιο τοῦ Ναοῦ ὅπου καὶ τέλεσε μόνο τρισάγιο.

Διαχρονικὴ διαδρομὴ στὸ Βοιωτικὸ χῶρο

Μὲ σημαντικὴ συμμετοχὴ Ἑλλήνων καὶ ξένων συνέδρων πραγματοποιήθηκε τὸ τετράημερο Γ' Διεθνὲς Συνέδριο Βοιωτικῶν Σπουδῶν στὴ Θήβα. Ὁργανωτῆς τοῦ Συνεδρίου αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἐταιρεία Βοιωτικῶν Σπουδῶν ποὺ τὴν ἱδρυσαν, τὸ 1983, ἐπίλεκτοι Βοιωτοὶ, ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ψυχὴ τοῦ Συνεδρίου ἦταν ὁ πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας, ἀκούραστος καὶ ἐνθουσιώδης κ. Παῦλος Τούτουζας, οἱ προσπάθειες τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἐξαρθοῦν, ὅπως καὶ τοῦ Μητροπολίτου Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἱερωνύμου.

Ἡ Ἐταιρεία Βοιωτικῶν Σπουδῶν εἶναι ἕνας δραστήριος Ὄργανισμός, ποὺ ὡς σήμερα ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἀξιόλογες πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις. Κορυφαῖα ἐπιτεύγματα εἶναι τὰ δύο προηγούμενα Διεθνή Συνέδρια Βοιωτικῶν Σπουδῶν, ποὺ ἐπίσης εἶχαν μεγάλη ἐπιτυχία, ἀλλὰ καὶ ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τοὺς τέσσερις ὁγκώδεις τόμους μὲ τὰ Πρακτικά τους καλοτυπωμένα καὶ ἐνδιαφέροντα.

Στὸ Συνέδριο ἔλαβαν μέρος πάνω ἀπὸ 120 Ἑλληνες συνέδριοι καὶ γύρω στοὺς 50 ἄλλοδαποὶ, ἔγιναν δὲ 140 ἀνακοινώσεις. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θηβῶν μίλησε γιὰ τὴ Ζωοδόχο Πηγὴ στὴν Κωπαΐδα.

Μικρὲς Ἑλλάδες σὲ χλοερὴ χώρα

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ δὲν εἶναι δικό μας. Εἶναι ἑνὸς νέου ποὺ σπουδάζει (κάνει μεταπτυχιακὰ στὴ Νομικὴ) στὴ Γερμανία. Τὸ παραθέτουμε αὐτούσιο γιὰ νὰ δοῦμε πῶς σκέφτονται οἱ νέοι μας καὶ πῶς βλέπουν τίς καλὲς προσπάθειες τῆς Ἐκκλησίας μας ὅπου γῆς γιὰ τὸν εὐαγγελισμό τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν στήριξη

τών αποδήμων μας σε χώρες δύσκολες, εργαζόμενοι κάτω από αντίξοες πολλές φορές συνθήκες:

Μικρές Ἑλλάδες σε χλοερή χώρα
Ἔργο τῆς Ἱερᾶς Ἑλληνικῆς
Ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως Γερμανίας.

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία συσπειρώθηκαν οἱ Ἕλληνες Μετανάστες στὴ Γερμανία, ὅταν κατὰ ὁμάδες ἀποφάσισαν νὰ ξενιτευτοῦν στὴ μεγάλη αὐτὴ χώρα τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, γιὰ νὰ ἐργαστοῦν καὶ νὰ ἐξοικονομήσουν κάποια χρήματα, μὲ τὸ ὄνειρο νὰ ξαναγυρῶσιν σύντομα στὴν πατρίδα. Ὁ νόστος τῆς πατρίδας δὲν ἔλειψε ποτὲ στοὺς ξενιτεμένους Ἕλληνες.

Στὴν ιδιότυπη αὐτὴ μετανάστευση, ἀντίθετα μὲ τοὺς ἀποδήμους Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς ποὺ ἀναζητοῦσαν καλύτερη τύχη στὸ Νέο Κόσμο, οἱ Ἕλληνες μετανάστες τῆς Γερμανίας ξεκίνησαν τὴν διαμονή τους στὴ χώρα αὐτὴ σὰν μιὰ παρένθεση, μιὰ παρένθεση σκληρῆς δουλειᾶς μὲ πολλές θυσίες ποὺ συχνὰ ὄλο καὶ μεγάλωνε.

Ἡ ἀπόσταση Ἑλλάδα - Γερμανία εἶναι σχετικὰ μικρή, γεγονός ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε κάθε χρόνο τὴ μετάβαση στὴ γενέτειρά τους καὶ συχνότερες ἐπαφές μὲ τὴν οἰκογένειά τους. Στὸ μητροπολιτικὸ Ναὸ τῆς Βόννης ὑπάρχει μνημεῖο ἀφιερωμένο στοὺς πρώτους Ἕλληνες μετανάστες τῆς Γερμανίας 1955-1973.

Ἡ Ἐκκλησία προσπάθησε καὶ προσπαθεῖ ὄλο καὶ περισσότερο ἐνεργὰ νὰ διατηρήσει τὰ ἔθника μας γνωρίσματα, ὥστε νὰ μὴν ἀλλοιωθοῦν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά μας.

Γι' αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς ἡ συγκέντρωση τῶν πιστῶν γιὰ καφεὲς μετὰ τὴ λειτουργία στὸ βοηθητικὸ ἔργο συγκεντρώσεων τοῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτη Ἡλίου στὴ Φραγκφούρτη ἀλλὰ καὶ στὴ Βόννη κάνει τὸν νεοφερμένο Ἕλληνα, εἴτε μετανάστης εἶναι εἴτε φοιτητῆς, νὰ νιώσει σὰν σὲ μιὰ ὄαση σ' αὐτὴ τὴν ξένη χώρα.

Ἡ δυναμικὴ παρουσία τοῦ Μητροπολίτη Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου σήμερα, ποὺ τρέχει ἀπὸ ἐνορία σὲ ἐνορία καὶ ἐμπυχώνει τοὺς Ἕλληνες σὲ ὅλη τὴν ἐπικράτεια καὶ ὁ ἀγώνας ποὺ κάνει ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μαζί μὲ τοὺς ἀξιότους κληρικούς του θυμίζουν Ρῆγα Φεραῖο.

Σήμερα διανύομε τὴν περίοδο τῆς δευτέρας γενιᾶς Ἑλλήνων μεταναστῶν στὴ Γερμανία καὶ ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν δευτέρες γενιές.

Ἐπὶ τῶν παιδιᾶ ἀπὸ Ἕλληνες γονεῖς ποὺ πῆγαν σὲ ἀμιγῶς ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἄλλα ποὺ πῆγαν σὲ «ἐνταγμένα» ἑλληνικὰ καὶ ἄλλα καθαρῶς γερμανικά, διαμορφώνοντας μιὰ διαφορετικὴ κοινωνικὴ συνείδηση χωρὶς νὰ ἐξαιρέσουμε τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν τὸν ἕνα γονεῖα ξένο καὶ ποὺ παραμένουν ὀρθόδοξα.

Ἐπὶ τῶν παιδιᾶ ἀπὸ Ἕλληνες γονεῖς ποὺ πῆγαν σὲ ἀμιγῶς γερμανικὰ σχολεῖα, ἄλλα ποὺ πῆγαν σὲ «ἐνταγμένα» ἑλληνικὰ καὶ ἄλλα καθαρῶς ἑλληνικά, διαμορφώνοντας μιὰ διαφορετικὴ κοινωνικὴ συνείδηση χωρὶς νὰ ἐξαιρέσουμε τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν τὸν ἕνα γονεῖα ξένο καὶ ποὺ παραμένουν ὀρθόδοξα.

Ἐπὶ τῶν παιδιᾶ ἀπὸ Ἕλληνες γονεῖς ποὺ πῆγαν σὲ ἀμιγῶς γερμανικὰ σχολεῖα, ἄλλα ποὺ πῆγαν σὲ «ἐνταγμένα» ἑλληνικὰ καὶ ἄλλα καθαρῶς ἑλληνικά, διαμορφώνοντας μιὰ διαφορετικὴ κοινωνικὴ συνείδηση χωρὶς νὰ ἐξαιρέσουμε τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν τὸν ἕνα γονεῖα ξένο καὶ ποὺ παραμένουν ὀρθόδοξα.

πρώτες ἔχουν τὸ πρόβλημα τῆς ἐπανενατάξεως στὴν πατρίδα, γιὰ τὶς δευτέρες τίθεται τὸ ἐρώτημα πόσο καλὰ ἐντάσσονται στὴν γερμανικὴ πραγματικότητα.

Στὴ Φραγκφούρτη ὑπάρχουν σήμερα δύο ἐκκλησίες ποὺ λειτουργοῦν κάθε Κυριακῆ. Καὶ οἱ δύο γεμίζουν κόσμος, γιὰ τὴν πόλη διαμένουν πολλοὶ Ἕλληνες, ποὺ ἀποτελοῦσαν παλιὰ τὴν παροικία γουναράδων οἱ περισσότεροι.

Στὸ Ναὸ τοῦ Προφήτη Ἡλίου, ὁ πρόσφατα κοιμηθεὶς πατὴρ Βασίλειος Ζάγγας, ἐγκατεστημένος ἀπὸ 30ετίας στὴ Γερμανία, ὑπηρέτησε κοντὰ στοὺς ξενιτεμένους ἀδελφούς καὶ σὲ καλὲς καὶ σὲ δύσκολες στιγμὲς καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τὴ λύση οὐσιαστικῶν προβλημάτων, προσφέροντας πολὺτιμες ὑπηρεσίες. Ἄξιος διάδοχός του ὁ πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης π. Βαρθολομαῖος Κεσσίδης.

Ὁ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ κεντρικὸ πάρκο τῆς πόλης ἀποτελεῖ ἀληθινὸ κόσμημα γιὰ τὴν πόλη, σύμφωνα μὲ τὴν ἐγκυρὴ γερμανικὴ ἐφημερίδα Frankfurter Rundschau. Ὡς ἐφημέριος ὑπηρετεῖ ὁ π. Φίλιππος Σαβδόπουλος, ἀναπληρωτῆς καθηγητῆς τῆς παιδαγωγικῆς στὸ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο. Ὁ π. Φίλιππος πρωτοστάτησε στὶς προσπάθειες νὰ ἀνεγερθεῖ ὁ ὡς ἄνω περικαλλὴς ναὸς μὲ δαπάνες τῶν Ἑλλήνων τῆς πόλης καὶ τὴν ἀμέριστη οἰκονομικὴ ὑποστήριξη τοῦ γνωστοῦ ἐμπόρου γούνας Λεωνίδα Παπαγεωργίου. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ π. Φίλιππος ἀσχολεῖται μὲ τὴν διοργάνωση δραστηριοτήτων ποὺ ἀποσκοποῦν στὴ διατήρηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας τῆς νέας γενιᾶς Ἑλλήνων.

Κρίτων Κοκκινάκης

Ἐπιμετοδότης Διδάκτωρ Νομικῆς - Φραγκφούρτη

Ἡ δόξα τοῦ Βυζαντίου... στὶς ΗΠΑ

Τριακόσια πενήντα βυζαντινὰ ἔργα τέχνης θὰ ταξιδέψουν τὴν ἐρχόμενη ἀνοιξη στὴ Νέα Ὑόρκη προκειμένου νὰ ἐκτεθοῦν, κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Ἡ δόξα τοῦ Βυζαντίου», στὸ Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐκθεση, ποὺ διοργανώνεται μὲ τὴν πρωτοβουλία τῆς Alpha Τραπεζῆς Πίστωσης, σὲ στενὴ συνεργασία μὲ τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ ἀλλὰ καὶ τὴν στήριξη πολλῶν ἑλληνικῶν φορέων καὶ οἰκονομικῶν παραγόντων, θὰ παρουσιαστεῖ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα μουσεῖα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὶς 11 Μαρτίου ἕως τὶς 6 Ἰουνίου 1997.

Τὶ θὰ περιλαμβάνει ἡ «Δόξα τοῦ Βυζαντίου»; Εἰκόνας, μωσαϊκὰ, τοιχογραφίες, ἀντικείμενα ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, σμάλτο καὶ μετάξι, γλυπτὰ, κεραμικὰ, χειρόγραφα, νομίσματα, κοσμήματα, χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη, ὅλα μὲ τὴν σφραγίδα τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Ἀνάμεσά τους συγκαταλέγονται καὶ σαρὰντα περίπου ἐκθέματα, προερχόμενα ἀπὸ ἑλληνικὰ μουσεῖα καὶ μοναστήρια, ἀπὸ τὰ πλέον ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα τέχνης τοῦ Βυζαντίου.

Ἀρχιμ. Μ.Φ.

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ*

Τοῦ Δρα ΑΝΔΡΕΑ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐπιθεωρητὴ Θεολογικῶν Μαθημάτων

Εἶναι γενικὰ παραδεκτὸ ὅτι κανενὸς πτυχίου ἢ λήψῃ δὲ σημαίνει καὶ τὴν κάλυψῃ ὅλου τοῦ φάσματος τῶν εἰδικῶν γνώσεων, τὴ διδασκαλία τῶν ὁποίων προάγει μιὰ Σχολὴ μὲ τὴ λειτουργία της. Ὅπως δὲν ἀναγνωρίζεται, γιὰ νὰ ἀναφερθῶ σὲ παράδειγμα, κανεὶς ὡς γιαιτρὸς καὶ μάλιστα ἔγκριτος, μὲ μόνῃ τὴν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου του, ἂν δὲν ἀκολουθήσῃ ἢ εἰδίκευση μὲ κάποια σχετικὰ μακρόχρονη εἰδικὴ ἀσκησιμὴ στὸ χωρὸ τῆς εἰδικότητος ποὺ ἐπέλεξε, ἔτσι καὶ ἓνας πτυχιούχος ὁποιαδήποτε Θεολογικῆς Σχολῆς δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι θεολόγος καὶ νὰ ἀπαιτεῖ νὰ ἀναγνωρίζεται στὴν κυριολεξία θεολόγος, ἀνεξάρτητα ἂν μὲ τὴν ὀρκωμοσία του περιβάλλεται νοερὰ τὴν τήβεννο τῆς Θεολογίας, ἂν δὲν ἀποδείξει λόγῳ τε καὶ ἔργῳ αὐτὴν τὴν ιδιότητα.

Γιὰ τὸ θεολόγο, καὶ μάλιστα τὸν ὀρθόδοξο θεολόγο, ἢ λήψῃ τοῦ πτυχίου του ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τῆς ἰσόβιας προσπάθειάς του γιὰ νὰ καταστῆ πραγματικὰ ἓνας καταξιωμένος θεράπων τῆς ἱεράς Ἐπιστήμης, κάνοντας χρῆσιμὴ καὶ τῶν δυὸ μορφῶν τῆς **ἐπιμόρφωσης**, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐξέθεσα τὰ δέοντα σὲ προηγούμενη παράγραφο τῆς παρούσας εἰσήγησός μου. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν τοῦ ὁ θεολόγος ἔκανε ἀπλὰ τὴν πρώτη ἐπίσημη ἀναστροφή του μὲ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔθεσε τὶς βάσεις γιὰ τὴν περαιτέρω πορεία του πρὸς τὶς ἀκένωτες πηγὲς τῆς ἀληθινῆς Θεολογίας, ἢ ὅποια, κατὰ τεκμήριον, ἀνάγει στὴ Θεογνωσία, ποὺ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁ πρῶτος στόχος κάθε πνευματικῆς χριστιανοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἴδια θὰ ἔλεγα μέρα τῆς λήψῃς τοῦ πτυχίου τῆς Θεολογίας ἀρχίζει γιὰ τὸν ὀρθόδοξο θεολόγο καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν **ἐπιμόρφωσή** του, ὄχι τόσο γιὰ τὴν ἱκανοποίησιμὴ τῆς προσωπικῆς του ἔφεσης γιὰ περαιτέρω μόρφωση, ἢ ὅποια εἶναι καταννητὴ καὶ ἀξιέπαινη, ὅσο γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τὴν ἐνδυνάμωσιμὴ, ἢ ὅποια θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ δώσει καὶ τὴ δική του μαρτυρία καὶ νὰ συμβάλλῃ μὲ τὸ δικό του τρόπο στὴ συλλογικὴ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ κακοῦ, τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀδικίας καὶ τὴ θριαμβευτικὴ κατῆσχυση τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς δικαιοσύνης στὸν ταλαιπωρημένο αὐτὸ κόσμον.

Ὅταν στὸν κόσμον τῆς «θύραθεν Παιδείας» καὶ

σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ ἀνθεὶ σήμερα ἢ πολυμάθεια, ἢ ἐξειδικευμένη γνώσιμὴ καὶ ἢ προηγμένη τεχνολογία, δὲν ἐπιτρέπεται στὸ χωρὸ τῆς Θεολογίας νὰ δίνεται λαβὴ γιὰ ἀναφορὰ σὲ ἀνεπάρκεια ἢ ἡμιμάθεια. Ὑπάρχουν, βέβαια, πολλοὶ καὶ ἀξιόλογοι, κυρίως, νέοι θεολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν καὶ δύνουν δείγματα τῆς καλῆς τους κατάρτισης καὶ τῆς ἔφεσός τους γιὰ **ἐπιμόρφωση**. Ὁ ἀριθμὸς τους ὅμως σὲ σχέση μὲ αὐτοὺς ποὺ ἀποφοίτησαν τὶς τελευταῖες δεκαετίες καὶ σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν πολυώνυμη πρόκληση τῶν καιρῶν μας δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἱκανοποιητικὸς.

Εἶναι, ἐπομένως, καιρὸς γιὰ λήψῃ τῶν μέτρων ἐκεῖνων μὲ τὰ ὅποια θὰ ἐνθαρρυνθοῦν οἱ πολλοὶ καὶ ἐπιστρέψουν ξανά στὸ βιβλίον καὶ γενικὰ στὸ χριστιανικὸ ἔντυπον —στὴ μελέτη καὶ στὴ συγγραφή— στὴ συχνότερη συμμετοχὴ καὶ στὴν ἐνεργότερη παρουσία στὰ διάφορα Θεολογικὰ καὶ Ἐκκλησιαστικὰ Συνέδρια καὶ Σεμινάρια ἢ ἄλλες Συνάξεις, ὅπως εἶναι ἢ παρούσα Θεολογικὴ Ἡμερίδα, καὶ νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ μεταπτυχιακὲς σπουδές, γιὰ σοβαρότερη καὶ ἐγκυρότερη **ἐπιμόρφωση**, ἢ ὅποια θὰ ἀποφέρει καὶ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀνάλογων ἀκαδημαϊκῶν τίτλων.

Εἶναι καιρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας νὰ προσλάβῃ ἐπιτελικὸ χαρακτήρα καὶ νὰ κληθοῦν νὰ τὸ ἀσκῆσουν περισσότεροι θεολόγοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, οἱ ὁποῖοι νὰ μετεκπαιδευθοῦν σὲ Πανεπιστημιακὲς Σχολές, σὲ ἄλλα Ἀνώτερα Ἰδρύματα καὶ Εἰδικὰ Κέντρα, ὅπου καλλιεργοῦνται, ἀρμονικὰ καὶ παράλληλα, ἢ θεωρία καὶ ἢ πράξιμὴ. Νὰ αὐξηθοῦν οἱ ὑποτροφίες γι' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς μεταπτυχιακὲς σπουδές ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ ἄλλους Ὄργανισμοὺς προπαντὸς δὲ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἢ ὅποια θὰ ἔχει καὶ τὸν τελευταῖον λόγο στὴν ἀξιοποίησή τους. Ἀκόμη νὰ ἐπιχορηγοῦνται ὄλες οἱ καλὲς ἐκδόσεις τῶν θεολόγων συγγραφέων.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἢ ὑπαρξὴ πολλῶν θεολόγων μὲ **ἐπαρκὴ μόρφωση** καὶ πρόσθετη **ἐπιμόρφωση**, θὰ ἀποτελεῖ μεγάλο κεφάλαιον γιὰ τὴν ἡμικατεχόμενη Πατριδα μας καὶ τὴν ἐμπερίστατη Ἐκκλησία μας, οἱ ὁποῖες ἀπὸ κοινού ἀγωνίζονται ὄχι μόνον γιὰ ἐπιβίωση, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἓνα καλύτερον μέλλον, τὸ ὅποιο, ἀσφαλῶς, δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζεται στὴν ὑλικὴ εὐμάρεια, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἐστιάζεται στὸ ζεῖν κατὰ Χριστὸν σύμφωνα μὲ τὴν δογματικὴ καὶ τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

(Τέλος)

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 302 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

Σχέσεις Σκοπέλου και 'Αγίου Όρους (17ος - 19ος αί.)

(Μιά πρώτη προσέγγιση στο θέμα)*

Τοῦ Πρωσβ. κ. ΚΩΝ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ

II. 'Αγιογράφοι και άγιογραφικά εργαστήρια. Ἡ Σκόπελος μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀπό τοὺς πλέον προνομιακοὺς νησιωτικοὺς χώρους, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξη τῆς άγιογραφίας και τῆ λειτουργία άγιογραφικῶν εργαστηρίων.

Δυστυχῶς μέχρι σήμερα λιγοστὰ γνωρίζουμε γιὰ τὴν ὑπαρξη και λειτουργία άγιογραφικῶν εργαστηρίων, ἀπὸ τὸν 17ο-19ο αἰ. Ὅσοοο μπορούμε νὰ πούμε πῶς μέχρι τὸ 1822-23 πού ἔχουμε τὴν πρώτη συγκροτημένη πληροφορία, γιὰ τὴν ὑπαρξη και λειτουργία άγιογραφικοῦ εργαστηρίου στη Χώρα, στη Σκόπελο συναντοῦμε τὰ άγιογραφικά εργαστήρια: α. Τοῦ ὑποδιακόνου Ἀντωνίου Ἀγοραστοῦ τοῦ Κρητὸς (17ος αἰ.) β. Ἴσως, τοῦ Ἀντωνάκη τοῦ Σκοπελίτη (ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰ.) και γ. τοῦ ἱερομονάχου Δαμασκηνοῦ τοῦ Χατζη Κωνσταντῆ, πού ἦταν ἐφημέριος στὸ ναὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στη Γλώσσα²⁹ (τέλη 18ου - ἀρχὲς 19ου αἰ.) κι ἀργότερα ἠσύχαζε στὸ μονήδριο τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων στοῦ «Πρασά τὸ Ρέμα» — τὸ τοπωνύμιο ἔτσι μᾶς τὸ παραδίδει ὁ Δαπόντες³⁰.

Τὸ 1822-23 ἔρχονται ἀπὸ τὴ Σκιάθο οἱ κατὰ σάρκα άγιορεῖτες ἀδελφοί, Βενιαμῖν μοναχὸς και Μακάριος ἱερομόναχος, ἀνεψιοὶ τοῦ φημισμένου άγιορεῖτη άγιογράφου Μακαρίου μοναχοῦ τοῦ ἐκ Γαλατίστης. Ἐγκαθίστανται στὸ κελλί, πού βρισκόταν δίπλα στὸ ναὸ τοῦ Ἀγ. Νεκταρίου και ἐργάζονται τὴν τέχνη τους. Ὁ Μακάριος, μάλιστα, ἦταν και ἐφημέριος στὸ ναὸ αὐτό, ὁ ὁποῖος, πρέπει νὰ σημειωθεῖ, πῶς ἦταν τότε μία ἀπὸ τὶς ἔντεκα ἐνορίες τῆς Χώρας Σκοπέλου³¹.

Οἱ άγιορεῖτες αὐτοὶ ζοῦσαν, πρὶν ἐγκαταλείψουν τὸ Ὅρος, στὸ Καρακαλλινὸ κελλί τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, πού σώζεται μέχρι σήμερα στὶς Καρυές, πίσω ἀπὸ τὸν Ο.Τ.Ε. Ἐπέστρεψαν δὲ ἐκεῖ, γύρω στὰ τέλη τοῦ 1830 μὲ ἀρχὲς τοῦ 1831, ἀφήνοντας στὸν Ἄγιο Μερκούριο διάδοχό τους τὸν μοναχὸ Εὐθύμιο ἀπὸ τὴν Ἰμβρο^{31α}.

Τέλος στη Γλώσσα, στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ., λειτουργεῖ τὸ άγιογραφικὸ εργαστήριό τοῦ Γλωσσώτη ἱεροδιακόνου Γρηγορίου Κοιρανίδη, πού μόνασε στὸ Ὅρος — μᾶλλον στὸν Ξηρὸ — ὅπου ἔμαθε και τὴν τέχνη. Ὁ Γρηγόριος μάλιστα τὸ 1873 χρῆσωσε τὸ τέμπλο τοῦ Ἀγ. Μιχαὴλ Συνάδων, ἐνὸς τῆν πατρίδα του τῆ Γλώσσα ζωγράφισε πολλὲς εἰκόνες³².

Ὅμως και στὸ Ὅρος ζοῦν και ἐργάζονται γύρω

στὰ 1873 Σκοπελίτες άγιογράφοι, ὅπως οἱ Ἰλαρίων και Ἀγάπιος μὲ τὴ συνοδεία τους, γιὰ τοὺς ὁποῖους, τὸ μόνο πού γνωρίζουμε μέχρι σήμερα εἶναι, ὅτι κατὰγονταν ἀπὸ τὴ Γλώσσα κι ὅτι άγιογράφησαν κάποιες εἰκόνες, γιὰ τὴ Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσιού³³.

III. Ψαλτικὴ τέχνη. Καὶ στὸν τομέα τῆς ψαλτικῆς τέχνης ἡ Σκόπελος εἶχε παράδοση. Μάλιστα, τὸ 1734 συναντοῦμε πρωτοψάλτη στὴ Σκόπελο τὸν τότε Νοτάριο Εὐαγγελινὸ Παναγιώτη Βαηνόγλου³⁴, γνώστη τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς και πολὺ καταρτισμένο, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας τοὺς χειρόγραφους κώδικες πού ἔχει γράψει και οἱ ὁποῖοι σώζονται σήμερα στη Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων και σὲ ἄλλες Ἀθωνικὲς Μονές³⁵.

Στὸ Ὅρος ἐπίσης, τὸ 1788 συναντοῦμε ψάλτη και ἐφημέριο τοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου, τὸν Σκοπελίτη παπα Ἄνθιμο³⁶. Ἐνὸς τὸ 1830-31 ζοῦν στη Σκόπελο οἱ άγιορεῖτες μουσικολογιάταιοι παπα Συμεὼν ἀπὸ τὴ Λέσβο και ὁ ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου στη Γλώσσα, Ἀντώνιος ἱερομόναχος³⁷, τοῦ ὁποῖου χειρόγραφος μουσικὸς κώδικας σώζεται στη Βιβλιοθήκη τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς.

Ἐπίσης στη Γλώσσα, στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ. και μετὰ συναντοῦμε τὸν Ξηροποταμινὸ ἱεροδιάκονο Διονύσιο Διαμαντῆ ἢ Πασούλη³⁸, Γλωσσιώτη Ψάλτη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πολλοὶ διδάχτηκαν τὴν τέχνη τῆς Βυζαντινῆς ὕμνωδίας.

Τὸ πλέον ὁμως σημαντικό γεγονός, ἀναφορικὰ μὲ τὴν διάδοση τῆς ψαλτικῆς τέχνης εἶναι ἡ λειτουργία μᾶς Σχολῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς στη Μονὴ τοῦ Προδρόμου στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ. και μετὰ. Ἰδρυτῆς και δάσκαλός της ὑπῆρξε ὁ μοναχὸς Σίλβεστρος Μονοκρούσης άγιορεῖτης, και μαθητῆς τοῦ Ἀνθίμου ἱεροδιακόνου και τοῦ Κλεομένους Ἀθήνη³⁹.

Ὁ Γ. Σίλβεστρος μέχρι σχεδὸν τὸ θάνατό του 20 Φεβρ. 1922 βοήθησε πολὺ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ παιδεία στη Σκόπελο, ἀφοῦ μαθητῆς του ὑπῆρξαν πρωτοψάλτες ἐνοριακῶν ναῶν τῆς χώρας, ὅπως ὁ Δημητράκης Γαλατσάνος, Ἀδάμ Ἀδάμ, Ἰω. Καρυῆδας, Πούλιος Ματσάτσος, καθὼς και ὁ Τριαντάφυλλος Σκυριανὸς, ἐφημέριος ἀργότερα, τοῦ Ἱ. Ν. Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, στη Σκόπελο κ.ἄ.

IV. Προσφορὰ ἐργασίας. Σκοπελίτες μάστορες στὸ Ὅρος. Τιμὰ ἰδιαίτερα τὸ νησί μας τὸ γεγονός, ὅτι πολλοὶ Σκοπελίτες τεχνίτες ἢ κι ἀπλοὶ ἐργάτες ἐργά-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 271 τοῦ ὑπ' ἀρ. 13 τεύχους.

ζονταν στο Όρος και είχαν άμεση επαφή με τὰ μοναστήρια και τούς ἐκεῖ ἐνασκουμένους πατέρες.

Ἀπὸ μιὰ πρώτη ἔρευνα πὸν ἔκαμα στὸ ἀρχεῖο τοῦ Εἰρηνοδικείου τῆς Σκοπέλου, ὅπου φυλάσσονται οἱ αἰτήσεις γιὰ τὴν ἔκδοση διαβατηρίου, παρατήρησα ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τούς μαστορες, πὸν πήγαιναν στὸ Όρος, ἦταν Γλωσσῶτες και λιγότερο Σκοπελίτες. Οἱ εἰδικότητες δὲ τῶν μαστόρων, πὸν δούλευαν ἐκεῖ ἦταν: βαρελάδες, ξυλουργοί, λεπτουργοί, κτίστες και ἐργάτες ἀπλοί. Αὐτὰ στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ.

Ἄλλὰ και παλαιότερα πήγαιναν Σκοπελίτες νὰ ἐργαστοῦν στὸ Όρος. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε πὸς κάποτε θὰ πρέπει νὰ γίνει ἐπισταμένη ἔρευνα στὰ ἀρχεῖα τῶν Ἀθωνικῶν Μονῶν –ιδιαίτερα τῆς Λαύρας και τοῦ Ξηροποτάμου– γιὰ νὰ πληροφορηθοῦμε περισσότερα με τὶς εἰδικότητες, τὰ ἐπαγγέλματα και τὴν προσφορὰ ἐργασίας τῶν Σκοπελιτῶν στὸ Όρος.

Ὡστόσο κάποιες σκόρπιες ἀνέκδοτες ἢ ἀθησαύριστες εἰδήσεις μᾶς πληροφοροῦν γιὰ καραβομαραγκοὺς Σκοπελίτες πὸν δούλεψαν στὸ Όρος, ὅπως λ.χ. ὁ Δημ. Σαρημανόλη, ὁ ὁποῖος τὸ 1819 «εἰς τὸ πόρτον τοῦ Ξηροποτάμου ἐναυπήγησεν τὸ πλοιάριον "ΑΓ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ" διὰ δαπάνης τοῦ Νεοφύτου προηγουμένου Ξηροποταμινοῦ»⁴⁰.

Ἀζόμη πρέπει νὰ σημειώσουμε πὸς ἀπὸ τούς ἀξιόλογους Σκοπελίτες μαστορες ἦταν κι ὁ Γλωσσῶτης ἀρχιτέκτων Χριστόδουλος, ὁ ὁποῖος στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ. ἔκτισε τὸ ναὸ και γύρω οἰκοδομὲς τῆς Βατοπεδινῆς Σκήτης τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέα (τὸ γνωστὸ Σεράγιον)⁴¹.

Τέλος στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱ. Μ. Σίμωνος Πέτρας βρῶσκονται πολλὲς ἐγγραφεῖς στὰ κατάστιχα ληψοδοσίας, γιὰ Σκοπελίτες καπεταναίους, πὸν μεταφέρουν στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ., προϊόντα στὴ Μονή, γιὰ μαστόρους, ἀλλὰ και γιὰ κάποιους ἀνθρώπους ἀνάγκης (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ἀρ. 4).

Πάντως αὐτὸ πὸν παρατηρεῖ κανεὶς εἶναι οἱ μνημεῖς τῶν λιγοστῶν παλαιῶν Σκοπελιτῶν πὸν ἀπόμειναν κι οἱ ὁποῖοι θυμοῦνται τὶς μέρες πὸν δούλεψαν στὸ Όρος, ἀποδεικνύοντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὶς σχέσεις πὸν ἔδεναν τὸ νησί αὐτὸ με τὸ Όρος.

(Συνεχίζεται)

29. Βλ. μελέτη μου, "Ἐνα ἀγιογραφικὸ ἐργαστήριο στὴ Σκόπελο τὸν καιρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, περ. «ΧΡ. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ» τ. 40-41 (1985-1986) σελ. 56 σημ. 17.

30. Κῶδ. Ξηροποτάμου, ἀρ. 193 φ. 5, μνεῖα τοῦ Κώδικος βλ. στοῦ Π. Γουναρίδη, Ἄρχεῖο Ἱ. Μ. Ξηροποτάμου (Ἀθωνικὰ Σύμμεικτα 3) Ε.Ι.Ε./Κ.Β.Ε., Ἀθήνα 1993 σελ. 168-169. Σύντομα θὰ δώσω γιὰ δημοσίευση τὸν Κώδικα αὐτό.

31. Ὁ Νικ. Γ. Γεωργιάρας σὲ ἀνέκδοτη μελέτη του μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐφημέριος στὸν Ἅγιο Μερκούριο διετέλεσε και ὁ τρίτος ἀπὸ τούς ἀγιογράφους ἀδελφοὺς, ὁ παπα Θελάσιος, γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. τὴ μελέτη μας, "Ἐνα ἀγιογραφικὸ ἐργαστήριο... ὅπ. παρ. σελ. 53 σημ. 11.

31α. Ἀγιογραφικὸ ἐργαστήριο... ὅπ. παρ. σελ. 49-66.

32. Στὴ Γλώσσα, τότε, διατηροῦσε ἀγιογραφικὸ ἐργαστήριο κι ὁ Ἀναγνώστης Π. Παναγιώτου εἰκονογράφος. Βλ. Ἐκλογικοὺς καταλόγους Γλώσσης - Σκοπέλου τοῦ ἔτους 1879.

33. Σὲ παρεκκλήσιο, πὸν βρῶσκειται ἀριστερὰ καθὼς μπαίνουμε στὸ Καθολικὸ τῆς Μ. Κουτλουμουσίου ὑπάρχει εἰκόνα, πὸν φέρει τὴν ἐπιγραφή: «Ἡ παροῦσα ἐξωγραφίσθη εἰς ἀνακαινισμόν παρὰ τοῖς Ὀσιωτάτοις και ἀπαδέλφοις Ἰλαρίωνος και Ἀγαπίου μετὰ τῆς συνοδίας ἐκ Γλώσσης τῆς Σκοπέλου. 1873 Ὀκτωβρίου 23» Ρ. Lemerle, Actes de Kutlulus, Paris 1946, σελ. 264, ἀρ. 22.

34. Ὁ Βαηνόγλου συντάσσει και ὑπογράφει ὡς νοτᾶριος Σκοπέλου τὸ, ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1735, μαρτυρικὸ γράμμα, με τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ χωράφι, πὸν ἀγόρασε ὁ Διόμας ὁ Ψωμάς, ἀνήκει στὸν Εὐαγγελινὸ Ἰω. Εὐαγγελينوῦ. Τὸ ἐγγραφο σῶζεται στὴν ἰδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ Δ. Ἱ. Βλαχάκη (ἴ 1992).

35. Γρ. Θ. Στάθη, Τὰ χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς. ΑΓ. ΟΡΟΣ τ. Α' Ἀθήνα 1975 σ. 95, 424, 653· και τόμος Β', σ. 111.

36. «Τὸ βιβλίον τοῦ Ἁγίου Ρηγίνου εἰς τὸν Σκοπελίτην παπα Ἀνθιμον και ψάλτην τοῦ Προπάτου» στοῦ Σωτ. Ν. Καδᾶ, Χειρόγραφο με ἀυτόγραφες σημειώσεις τοῦ Κασαρίου Δαπόντε, Θεσσαλονίκη 1988 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΕΜΜ. ΚΡΙΑΡΑ) σελ. 207.

37. Τούς ἱερομονάχους Συμεὼν και Ἀντώνιο τούς συναντοῦμε ὡς συνδρομητῆς στὸ βιβλίον, ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΔΙΟΜΕΛΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ... ἐκδοθέντων... μεταφράσει και ἐπιτοασίᾳ τοῦ Διδασκάλου ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ... (Κπολις) 1831 σελ. 319 (Σκόπελος, συνδρομηταί: Ὁ πανοσιώτατος παπα Συμεὼν ἀγιορείτης ὁ Λέσβιος... Ὁ πανοσιώτατος ἱερομόναχος παπα Ἀντώνιος Ἀγιορείτης) τὸ βιβλίον σῶζεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Χρήστου Ματσάτου, πρωτοπρεσβυτέρου (ἴ 1994).

38. Ὁ Διονύσιος διετέλεσε και ἡγούμενος στὴν Ἱ. Μ. Εὐαγγελισμοῦ, στὴ Σκιάθου, Ἰω. Ν. Φραγκοῦλα, Σκιαθίτικα Α', Ἱστορία τῆς Σκιάθου, ὅπ. παρ. σελ. 246.

39. «Εἰς τὴν κορυφὴν ἐνὸς βουνοῦ (τῆς Σκοπέλου) πὸν βρῶσκειται τὸ Μοναστήρι (τοῦ Προδρόμου) διάγει βίον ἀγγελικὸν ὁ μελιχίος και μορφωμένος και φιλομουσικός Σίλβεστρος ἐγκαταλείψας τὰ κόσμια κι ἐγκολπωθεὶς τὰ θεῖα...» Γ. Π. Παρασκευοπούλου, Ταξίδια ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, τόμος Α', Ἐν Ἀθήναις 1895 σελ. 511-12.

Στὴ βιβλιοθήκη τῆς ἐνοριακῆς Ἐκκλησίας τῆς Φανερωμένης σῶζεται τὸ χειρόγραφο, πὸν φέρει τὸν τίτλο «Μουσικὸν / Τριώδιον / τονισθὲν ὑπὸ / ΑΝΘΙΜΟΥ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΥ Πρωτοψάλτου / και τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ / ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΑΘΗΝΗ / ἀντιγραφὲν δὲ / ὑπὸ / ΣΠΥΡΙΑΩΝΟΣ ΜΟΝΟΚΡΟΥΣΟΥ / ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΣ / ἐν ἔτει / 1884 / ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ (διαστ. 21X30 ἐκ.). Γιὰ τὸν Γ. Σίλβεστρο ἐτοιμάζει μελέτη και ὁ Θεολόγος Κων. Ἱ. Σύρος. Βλ. περ. «ΣΚΟΠΕΛΟΣ» τεῦχος 2 (1995) σελ. 12.

40. Γ.Α.Κ. χρο 187 ἀρ. πράξ. 472 / 6 Ἰουλίου 1829, φ. 140.

41. Γερασίμου Συμυρνάκη, Τὸ Ἅγιον Όρος, ἐκδ. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ, Ἁγ. Όρος 1988 σελ. 457. Ἐχω τὴ γνώμη, ὅτι ὁ Χριστόδουλος μερίμνησε ν' ἀντιγραφεῖ ἢ «ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ / ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ... ΠΑΤΡΟΣ ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ / ... ἐξ ἀρχαίας τινος ἐν Ἀθωνί χειρογράφου (ἀκολουθίας) διὰ προτροπῆς... και φιλοτιμίου δαπάνης τοῦ τιμωτάτου κυρίου Χριστοδούλου / Σκοπελίτου... Ἐν Ἁγίῳ Όρει 1884» (Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ βρῶσκειται σήμερα στὸ ναὸ τοῦ Ἁγ. Ὁνοφρίου, στὴ Σκόπελο).

Να τὸ προσέξουμε

Κάθε καλοκαίρι ὁ πληθυσμὸς τῶν νησιῶν μας αὐξάνεται σημαντικά. Μιὰ καὶ ὁ τουρισμὸς στὸ μεγαλύτερό του ποσοστὸ ἐντοπίζεται στὴ στενὴ λωρίδα ποὺ ἐνώνει τὴ στεριά μὲ τὴ θάλασσα, εἶναι λογικὸ νὰ προσφέρουν τὰ νησιά αὐτὸ ποὺ ὁ τουρίστας χρειάζεται, τὴν ἀκτὴ. Βεβαίως αὐτὴ ἡ ἐξειδίκευση εἶναι ἐποχιακὴ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πληθυσμιακὴ αὐξηση τῶν νησιῶν συμβαίνει μόνο τὸ καλοκαίρι. Οἱ ἀκτές μας ἐπομένως θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ χαρακτηριστοῦν καὶ ἀπαράιτος γιὰ τὰ νησιά μας πλουτοπαραγωγικὸς πόρος.

Ἡ μεσόφραση θάλασσας - χέρσου ὅμως ἐξαρτᾶται τόσο ἀπὸ τὴ γενικότερη κατάσταση τῆς θάλασσας τοῦ Αἰγαίου ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν διαχείριση ποὺ γίνεται στὴ χέρσο. Ὑπάρχει, ἐπομένως, ἀμεση ἀνάγκη αὐστηροῦ καθορισμοῦ ἐπιπέδων ἐπιτροπομένης ρυθάνσεως γιὰ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ, μιὰ καὶ ἡ διατήρηση τῆς καθαρῆς θάλασσας στὸ Αἰγαίο εἶναι προϋπόθεση γιὰ τὴν χάραξη κάθε ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς στὴν περιοχὴ. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῶν μονίμων κατοίκων τῶν νησιῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου ποὺ ἀνήκουν στὶς νομαρχίες Δωδεκανήσου, Σάμου, Χίου καὶ Λέσβου δὲν ξεπερνᾶ τὶς 350.000. Οἱ ἐπισκέπτες ὅμως εἶναι περισσότεροι τῶν 3.000.000, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ 1.800.000 εἶναι ξένοι, μὲ σοβαρὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς κατοίκων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως. Ἀκόμη καὶ μὲ ἀπλούς μαθηματικούς ὑπολογισμοὺς μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν Εὐρωπαίων στὴν ἀπόλαυση τῶν ἀκτῶν μας εἶναι ὑψηλὴ.

Μὲ βάση αὐτὴ τὴ λογικὴ, μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ γίνει προσπάθεια ἀναλήψεως καὶ τοῦ «κόστους» τῆς διατηρήσεως τῆς καθαρότητος τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ἀκτῶν μας ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση, μιὰ ποὺ καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῆς τῆς ὑψηλῆς ποιότητος ψυχαγωγίας δὲν θὰ δράσει μόνο τοπικά; Βεβαίως, μιὰ τέτοια λογικὴ θεωρεῖ τὴν ὑπὸ μελέτην περιοχὴ «κτῆση» (μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὄρου, φυσικά) καὶ ἄλλων ἐθνικοτήτων. Κάτι ποὺ στὴν οὐσία συμβαίνει καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνταχθεῖ στὴν ὅποια ἀναπτυξιακὴ λογικὴ ἀναπτυχθεῖ γιὰ τὶς περιοχὲς αὐτὲς εἴτε σὲ ἐθνικὸ, εἴτε σὲ κοινοτικὸ ἐπίπεδο. Στὸ κάτω τῆς γραφῆς τὰ ἑκατομμύρια τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν στὸ Αἰγαίο ἔχουν τὴν εὐθύνη καὶ τὴν ὀφειλὴ νὰ τὸ θεωροῦν δεύτερη πατρίδα τους, τὴ μία ἢ δύο ἐβδομάδες τὸ χρόνο ποὺ μένουν ἐδῶ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη φαίνεται ὅτι τὰ «τουριστικὰ δικαιώματα» εἶναι κατάκτηση

τῶν ἐργαζομένων τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων ἀνεπτυγμένων περιοχῶν καὶ ἡ αὐξήσῃ τους σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπερχομένη μεγαλύτερη εὐκολία τῶν μετακινήσεων θὰ εἶναι συνεχῆς. Πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι πέρα ἀπὸ τὶς ὅποιες ἐποχιακὲς ἐπιρροὲς καὶ ταλαντώσεις, κύριος καὶ καθοριστικὸς παράγοντας τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως θὰ γίνῃ ἡ ποιότητα τοῦ περιβάλλοντος τῶν ἀκτῶν καὶ προφανῶς τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν.

—Νὰ τὸ προσέξουμε.

«Παρωχημένη» καὶ σκοταδιστικὴ, ἐ;!...

Ἡ πανώλης ἦταν κάποτε ἡ μάστιγα τοῦ κόσμου καὶ ὁ φόβος τῆς ἀνθρωπότητος. Στὸ κατώφλι τοῦ 2000 τὴ θέση τῆς ἔχει πάρει τὸ AIDS, καθὼς οἱ μέχρι στιγμῆς προσπάθειες γιὰ τὴν καταπολέμησή του ἐλάχιστα ἀποτελέσματα ἔχουν. Ὑπολογίζεται ὅτι ὁ ἴος HIV ἔχει μέχρι στιγμῆς καταστρέψει τὸ ἀνοσοποιητικὸ σύστημα 7 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν πεθάνει 4,5 ἑκατομμύρια. Περίπου 19 ἑκατομμύρια ἀνθρώποι ὑπολογίζεται ὅτι εἶναι φορεῖς τοῦ ἴου, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀναπτύξει τὴν ἀσθένεια. Καὶ ἂν τὰ δεδομένα τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν εἶναι σωστά, τότε ἀκόμα 11-14 ἑκατομμύρια ἀνθρώποι θὰ γίνονταν φορεῖς τοῦ ἴου ἕως τὸ 2000.

Ἡ ἀπελπισία τῶν ἀριθμῶν καὶ οἱ μικρὲς πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ἀσθένειας ἀποτελοῦν τουλάχιστον δυσσιώπες προοπτικῆς.

Ὅταν ἡ Ἐκκλησία —ἐκπαλαί— μιλοῦσε γιὰ σωστὴ ζωὴ, τὴ χαρακτηρίζαν παρωχημένη, σκοταδιστικὴ κ.λπ. — Τώρα τί ἔχουν ὅλοι αὐτοὶ νὰ ποῦν;

Οἱ Σέρβοι σερβίζουν ἀγάπη!

Ἐφθασε στὸ Αἶγιο φάλαγγα ἀπὸ δεκατέσσερα ρυμουλκὰ φορτηγὰ ποὺ μετέφερε ξυλεῖα. Ἡ ξυλεῖα αὐτὴ εἶναι ἐκπλήρωση ὑποσχέσεως ποὺ ἔγινε ἀμέσως μετὰ τοὺς σεισμοὺς ὡς ἔκφραση ἀγάπης τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἱερά Μητρόπολη Καλαβρυτίων καὶ Αἰγιαλείας.

Ἡ ξυλεῖα εἶναι δωρεὰ τῆς Σερβικῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας καὶ προορίζεται γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν σεισμοπαθῶν τῆς πόλεως. Τὸ φορτίο συνόδευσε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δαμπρωβοσνίας κ. Νικόλαος, ὁ ὁποῖος καὶ μετὰ ἀπὸ σύντομη τελετὴ τὸ παρέδωσε ἐπίσημως στὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Καλαβρυτίων καὶ Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιο καὶ στὸν Δήμαρχο Αἰγίου.

Μ. Μελ.